

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

**Збірник доповідей 89-ї наукової
студентської конференції
«ІННОВАЦІЙНІ ІДЕЇ ТА ПРОЄКТИ ДЛЯ ЕКОНОМІЧНОГО
ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ»
(20 травня – 04 червня 2022 р.)**

**ПЛАТФОРМА
«Банківський та страховий бізнес: інновації, креативні
ідеї, FinTech-рішення»**

Кафедра банківської справи та страхування

КИЇВ 2022

Відповідальний за випуск:
завідувач кафедри банківської справи та страхування
д.е.н., проф. Примостка Л.О.

Наукові редактори: Примостка Л.О., завідувач кафедри банківської справи та страхування, д.е.н., проф.; Охрименко І.Б., доцент кафедри, к.е.н., доц; Нікітін А.В., проф. кафедри, к.е.н., доц.

Автори опублікованих матеріалів та наукові керівники несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, галузевої термінології, імен власних та інших відомостей.

Рекомендовано до друку кафедрою банківської справи та страхування КНЕУ.
Протокол №11 від 16.06.2022 р.

Інноваційні ідеї та креативні проєкти для економічного відродження України. Платформа кафедри банківської справи та страхування «Банківський та страховий бізнес: інновації, креативні ідеї, FinTech-рішення»: зб. доп. 89-ї наукової студентської конференції, 20 травня –4 червня 2022 р. — [Електронний ресурс]. Київ, КНЕУ, 2022. — 49 с.

Збірник тез студентів університету укладено за підсумками їх досліджень, представлених на науковій конференції КНЕУ 20 травня –4 червня 2022 р. по платформі кафедри банківської справи та страхування «Банківський та страховий бізнес: інновації, креативні ідеї, FinTech-рішення». Доповіді студентів присвячено інноваційним векторам розвитку банківської справи та страхування в Україні, кредитним важелям відновлення економіки України, трансформації банківського бізнесу та страхування, грошового та кредитного ринку. Розглянуто питання щодо підвищення безпеки банківського та фінансового бізнесу в сучасних умовах.

Для науковців, викладачів, аспірантів, студентів вищих навчальних закладів економічних спеціальностей, слухачів бізнес-шкіл, інститутів підвищення кваліфікації, спеціалістів з фінансів та банківської справи та страхування.

*Розповсюджувати та тиражувати
без офіційного дозволу КНЕУ забороняється*

Асонов Максим Сергійович

Роль фінансових посередників у відновленні економіки України 3

Болдирєв Феодосій Віталійович, Сиротенко Марія Романівна

Страхування банківських ризиків в Україні: сучасна практика та перспективи розвитку.. 5

Василенко Андрій Андрійович

Кадрова безпека, як складова економічної безпеки банківської установи 8

Корчака Юлія Володимирівна

Інноваційні вектори розвитку добровільного медичного страхування в Україні 11

Матох Михайло Володимирович

Андерайтингова політика як інструмент забезпечення фінансової стійкості страхової компанії 13

Пацаль Олександра Олегівна, Донцова Ольга Сергіївна

Електронна ідентифікація та верифікація клієнтів як прояв інновацій у фінансовому секторі..... 15

Пацаль Олександра Олегівна, Сиротенко Марія Романівна

Розвиток фінтех у відновленні й розбудові економіки України..... 18

Перепелюк Тетяна Василівна

Страхування життя: тенденції та європейський досвід..... 22

Петруха Софія Аркадіївна

Шляхи підвищення ефективності управління фінансовим станом страховика..... 24

Повидиш Анна Олексіївна

Роль кредиту у розвитку та відновленні економіки України..... 26

Подольчук Олег Володимирович

Маркетинг як інструмент активізації розвитку страхового бізнесу..... 29

Пономаренко Катерина Олександрівна

Розвиток необанкінгу в Україні та світі..... 32

Стрибайло Артем Юрійович

CBDC та їх вплив на фінансову систему..... 33

Терно Надія Анатоліївна

Кредитні спілки у економічному відродженні України..... 36

Тесленко Анна Анатоліївна

Заходи забезпечення фінансової безпеки банку..... 39

Тронь Андрій Андрійович

Дистанційна праця в контексті забезпечення кадрової безпеки фінансового бізнесу. 42

Шалаєв Владислав Юрійович

Ризики діяльності малого підприємництва в Україні під час пандемії COVID 19..... 44

Шличкова Олександра Сергіївна

Кібербезпека у галузі фінансових послуг..... 46

РОЛЬ ФІНАНСОВИХ ПОСЕРЕДНИКІВ У ВІДНОВЛЕННІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

У сучасних умовах розвитку економіки важлива роль покладається на фінансовий сектор, ефективне функціонування якого забезпечує акумуляцію вільних фінансових ресурсів, вибір найбільш перспективних напрямків для інвестицій та спрямування за ними фінансових ресурсів. Функціонування реального сектора економіки нерозривно пов'язане з діяльністю фінансових посередників, які виконують роль "каталізаторів" економічного зростання.

Основним завданням інфраструктурних посередників є обслуговування потоків фінансових ресурсів, надання інформації та послуг фінансового характеру, що спрямовані на створення оптимальних умов пошуку продавців та покупців.

До посередників другого рівня належать фондові біржі, реєстратори, зберігачі, депозитарії, брокери, дилери, андерайтери, компанії з управління активами інституційних інвесторів та ін. [1].

В останні роки на перший план починає виходити "функціональний" підхід, згідно з яким важливо не те, чи засноване фінансове посередництво на банках чи на ринках, а те, наскільки ефективно існуюча система посередництва забезпечує виконання своїх фундаментальних функцій [2].

В Україні в 2021 та в 2022, в умовах війни, спостерігається зменшення кількості фінансових посередників. Станом на 30 квітня 2022 року кількість учасників зменшилася до 1 664 (із 1 682 станом на 31 березня). Кількість банків протягом місяця не змінилася і становить 69.

Підбиваючи підсумки 2021 року для небанківських фінансових установ НБУ зауважив, що протягом року тривала активна трансформація та оздоровлення фінринку, ринок залишали компанії, які не проводили активної діяльності та добровільно відмовлялися від ліцензій. Значна частина компаній була виведена з ринку регулятором за порушення вимог законодавства. Незважаючи на зменшення кількості фінустанов, обсяги їх активів зросли. Найбільше – у фінансових компаній. Їхні активи відновилися до свого максимального рівня в докризовому 2019 році [3].

Важливим етапом у розвитку фінансового посередництва стало ухвалення Закону, який передбачає розподіл повноважень з регулювання фінансового ринку між Національним банком та Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку.

Національний банк став регулятором страхових, лізингових, фінансових компаній, кредитних спілок, ломбардів та бюро кредитних історій, а НКЦПФР став регулювати недержавні пенсійні фонди та фонди фінансування будівництва.

"Спліт" розширив можливості Національного банку для реалізації мандату зі забезпечення фінансової стабільності. Він дав змогу довести до логічного завершення реформу фінансового сектору, не обмежуючись виключно банками і поширюючи вимоги щодо прозорості, надійності та ефективності і на небанківський фінансовий сектор. Закон про "спліт" допоміг отримати фінансову систему, яка відповідає міжнародним стандартам [4].

Тепер щодо прикладів вдалих фінансових посередників. Така фінансова організація як PayPal, зайшла на ринок України і своєю появою з'єднала українських підприємців, котрі мали наміри до ведення бізнесу на торгових площадках з усім світом. PayPal використовується і в якості платіжної системи, яка дозволяє виводити гроші з сайтів та отримувати перекази від клієнтів. Після зарахування грошей в обліковий запис їх можна вивести на український банківський рахунок або замовити картку від PayPal. Відкривши рахунок в системі - в очах таких великих гравців як Amazon чи eBay користувач стає надійним, адже PayPal відкриває рахунок за запитом у країні емітенту валюти, яка обирається. Наприклад якщо користувач хоче відкрити рахунок у доларах, система зареєструє його у First Century Bank в США, у британських фунтах - в Barclays, Лондон, і тд. Таким чином користувачам немає необхідності особисто шукати можливість все реалізувати самим, це зробить за нього установа.

PayPal розширює свій спектр послуг та впроваджує фінансування активних користувачів. Так зробивши великий оборот коштів по рахунку, можна залучити більше 15 тисяч доларів під фіксовану суму 2% і погашатися воно буде автоматично по 50% від кожного платежу користувачу. Як підтвердження вдалості цієї системи, Monobank вже якнайменш 2 роки співпрацює із PayPal та інтегрував його як спосіб поповнення рахунку в доларах (станом на кінець травня 2022 можна поповнити власну карту доларами). Нещодавно і ПриватБанк приєднався до системи, що свідчить про її перспективність і важливість для користувачів, можливість легко інтегруватись у світовий бізнес.

Інший цікавий приклад - PayPal - найбільша дебетова електронна платіжна система у світі - у зв'язку з воєнним вторгненням росії в Україну прискорила інтеграцію українського населення у свою систему, дозволивши перекази на українські акаунти (до цього можна було лише відправити третім особам поза Україною чи оплатити в інтернеті продукт чи послугу) і з можливістю подальшого поповнення особистого рахунку в українському банку. Дані сервіси сприяють поліпшенню взаємодії бізнесу і населення з зовнішнім світом. Особливо це актуально в руслі перспективного приєднання України до ЄС.

Результати дослідження показали, що, незважаючи на воєнний стан та зменшення кількості фінансових посередників, фінансовий ринок розвивається, залишаються найбільш надійні структури, які працюють по єдиних правилах і прозоро.

Незважаючи на чисельну перевагу небанківських фінансових посередників, банки значно переважають за активами і відіграють провідну роль в розподілі ресурсів в Україні і впровадженні інновацій на ринок.

Створення ефективної інфраструктури фінансового ринку на базі функціонування єдиної консолідованої моделі дозволяє забезпечити:

- ефективну й недорогу обробку трансакцій із установленням цін на справедливій основі, як це роблять PayPal та PayPal;
- забезпечити функціонування системи з низьким рівнем ризику, з надійною системою контролю й належним фінансуванням;
- проведення політики прозорості; розкриття інформації її учасниками;
- задовольнити потреби її учасників, як індивідуальних, так і інституціональних, і розташованих як усередині країни, так і за її межами.

Таким чином фінансові посередники відіграють значну роль у забезпеченні стабільного функціонування економіки України у воєнний час та сприяють її відновленню.

Література:

1. Письменна Т. В. Домінанти розвитку фінансового посередництва в Україні на сучасному етапі економічних перетворень “Ефективна економіка” / Режим доступу URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/12_2019/80.pdf
2. Школьник І.О. Фінансові посередники та їх роль у розвитку фінансового ринку 36. наук. раць ДВНЗ “УАБС НБУ”/ Режим доступу URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/54828/5/Shkolnyk_Finansovi_poserednyky.pdf;jsessionid=1BCD85C135B42F0489EECC283463A5FD
3. Офіційний сайт НБУ. На шляху до оздоровлення та довіри – підсумки 2021 року для ринку небанківських фінансових послуг/ Режим доступу URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/na-shlyahu-do-ozdorovlennya-ta-doviri--pidsumki-2021-roku-dlya-rinku-nebankivskih-finansovih-poslug>
4. Офіційний сайт НБУ. Закон про “Спліт” забезпечить прозорість, надійність та ефективність небанківського фінансового сектору/ Режим доступу URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zakon-pro-split-zabezpechit-prozorist-nadiynist-ta-efektivnist-nebankivskogo-finansovogo-sektoru>

Болдирєв Ф.В., Сиротенко М.Р.

*«Фінанси, банківська справа та страхування», 3 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

*Науковий керівник – к.е.н., доцент, доцент кафедри банківської справи
та страхування Татаріна Т.В.*

СТРАХУВАННЯ БАНКІВСЬКИХ РИЗИКІВ В УКРАЇНІ: СУЧАСНА ПРАКТИКА ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

В сучасному світі все активнішою та поширенішою стає співпраця банківського та страхового бізнесу. Взаємодія страхових компаній і банків обумовлена прагненням цих установ до спільної розробки та впровадження конкурентоспроможних продуктів для задоволення інтересів покупців банківських і страхових послуг.

В багатьох європейських країнах таких, як Великобританія, Франція, Італія, Бельгія, Іспанія, Португалія та Швейцарія банківські та страхові установи вже давно взаємодіють на паритетній основі, створюючи спільний продукт, що отримав назву банківського страхування («bancassurance»).

Поєднання банківського і страхового бізнесу історично бере свій початок з стародавніх часів. «Першим проявом економічної інтеграції кредитної і страхової сфери на рівні послуг була морська позика або договір бодмерею, що є прикладом своєрідного симбіозу надання кредиту та ризикового страхування. Перша історична згадка про таку фінансову операцію походить із Греції з IV ст. до н. е. Позика в сумі 3000 драм було виплачено на рейс з Афін до Босфору і на повернення до Афін. Торгові міста Середземномор'я активно використовували так звану морську позика протягом багатьох століть. Заслугує уваги той факт, що разом з позикою купець повертав додатково кредитору значну суму, котра могла набагато перевищувати суму середнього лихварського процента. Виплата такої позики перебувала у

безпосередній залежності від успіху (її сплата вимагалась тільки у разі вдалого закінчення морської подорожі, тобто за відсутності страхового випадку)» [1].

Сутність концепції банківського страхування полягає в тому, що відбувається об'єднання банків та страхових компаній з метою отримання синергічного ефекту від узгодження продажів, з'єднання страхових і банківських продуктів, спільного використання каналів їх розповсюдження і виходу на одну і ту ж клієнтську базу. Тобто, в результаті конвергенції банківського та страхового сектору, виникає два види фінансових інституцій: надання банками послуг через страхові компанії та надання страхових послуг через банки, а також надання банківських і страхових послуг через торговельні мережі. Звідси, прийнято, науковцями і практиками виокремлювати три напрями співпраці банківських та страхових установ.

Перший напрям - *банківське страхування*, котрий розглядався вище. Це договори страхування життя або загального страхування, які може оформити особа, коли отримує кредит в банку. Найбільш поширеним сьогодні в Україні є обов'язкове страхування заставного майна при отриманні кредитів (75-80% усіх послуг банкострахування). Другий напрям - *банківські послуги для страхової компанії*, тобто банк може обслуговувати рахунки страхової компанії, як будь-якої юридичної особи та зберігати кошти технічних резервів страховика. Третій напрям - *це страхування банківських ризиків*. Взагалі в діяльності банків виокремлюють кредитний ризик та операційний. Розглянемо кожен із них.

У науковій літературі страхування *кредитних ризиків* розглядають як вид страхування, суть якого полягає у зменшенні або усуненні кредитного ризику. Зокрема, кредитне страхування визначається як господарський механізм, мета якого — задовольнити випадкові оцінювані майнові потреби, які виникають з ризику неповернення кредиту, перерозподіляючи втрати між суб'єктами кредитно-страхових відносин.

До страхування кредитів (кредитних ризиків) відносять такі два його варіанти:

- добровільне страхування ризиків непогашення кредитів;
- добровільне страхування відповідальності позичальника за непогашення кредитів [2].

Також при видачі банком іпотеки своєму клієнту обов'язково здійснюється обидва види страхування – життя та кредитних ризиків. Це практикують такі банки, як Приватбанк, Ощадбанк, Укргазбанк тощо.

Операційний ризик - імовірність виникнення збитків чи додаткових втрат або недоотримання запланованих доходів унаслідок недоліків або помилок в організації внутрішніх процесів, навмисних або ненавмисних дій працівників банку або інших осіб, збоїв у роботі інформаційних систем банку або внаслідок впливу зовнішніх факторів.

Серед низки подій, що можуть стати реалізацією операційного ризику, варто зазначити кібер-атаки на електронні системи банків. Так, у 2017 році компанії і банки багатьох країн світу, і, в першу чергу, в Україні, зазнали атаки на свої цифрові системи вірусом "Petya". Робота частини банківської системи була паралізована на термін від декількох годин до трьох днів. За неофіційними оцінками українська економіка понесла збитки на суму близько 400 млн дол. Левова частка припала на банки, що було чуттєвим ударом, враховуючи, що тогоріч банківський сектор показав чисті збитки в сумі 26,5 млрд грн. [3].

Ці збитки могли б бути застрахованими, якби банки України мали страховий поліс BBB (Bankers Blanket Bond). Поліс BBB є основою комплексної програми страхування від злочинів та професійної відповідальності фінансових інституцій. Для закордонних фінансових інститутів наявність такого поліса – справа престижу, а часом і обов'язкова вимога.

Серед стандартних ризиків, які покриває поліс, знаходяться наступні:

- збитки від нечесних дій працівників банку (нелояльність персоналу);
- збитки від втрати майна у приміщеннях банку;
- збитки під час перевезення;
- збитки від підробки та внесення змін до документів;
- збитки від операцій із цінними паперами;
- збитки від фальшивої валюти;
- збитки внаслідок комп'ютерного шахрайства.

На практиці страховий поліс буде містити лише частину з описаних ризиків, з яких лише один буде покриватися повністю, а інші – частково. Це зрозуміло, якщо визначити середні значення основних засобів банків України, що мають страхуватися. Серед 69 діючих банків цей показник становить у середньому 665,5 млн грн станом на 01.04.2022. У той же час середній рівень статутного капіталу десяти найбільших страховиків становить 725 млн грн на кінець минулого року. Відповідно до закону України «Про страхування» максимальний розмір страхової суми на одного контрагента не має становити більше 10% від статутного капіталу, сформованих страхових резервів та вільних резервів. У протилежному випадку страхова компанія зобов'язана даний об'єкт перестрахувати. Тому вітчизняні страхові компанії можуть надавати такі послуги лише із використанням перестраховальних операцій. Також досить величезною є вартість такого страхового покриття для банківських установ.

Невід'ємною частиною війни, в яку було втягнуто нашу державу, є атаки на цифрову інфраструктуру, у тому числі і банківську. Як наслідок, цифрова інфраструктура системно важливих банків часто зазнає нападів і змушена простоювати. Не можна виключати, що після перемоги кількість кібер-атак на банківську інфраструктуру не знизиться. Вже сьогодні ми маємо нестабільну роботу мобільних застосунків і сайтів Приватбанку, Ощадбанку та деяких інших. Простій систем і необхідність проведення відновлювальних робіт завдають їм збитків, від яких вони не застраховані.

Для страхування саме цифрової інфраструктури має сенс запустити новий продукт, подібний до послуги компанії Parametrix Insurance, що пропонує підприємствам узгодити систему параметрів, за якими стан інфраструктури буде оцінюватися в режимі реального часу. У випадку непередбачуваного збою, кібер-атаки чи інших пошкоджень системи страховик автоматично виплачує компенсацію.

Наразі ринок страхування специфічних банківських ризиків в Україні майже не існує. НБУ, в рамках стратегії стійкого розвитку банківської системи, варто включити в свої найближчі плани обговорення з представниками сектору можливі шляхи поширення нових, стратегічно важливих страхових продуктів. Такі дії є логічними на шляху зростання і ускладнення банківської системи країни.

Оскільки можливості резервів та власних коштів українських страхових компаній є недостатніми щодо комплексного покриття банківських ризиків, НБУ варто розробити ступінчасту систему поширення таких послуг з метою захисту найбільш вразливих установ. Доцільно розпочати з малих банків, чий статутний капітал знаходиться в межах від 200 до 500 млн грн. Станом на 1 квітня 2021 року таких банків в Україні було 41. Середній розмір їх основних засобів (враховуючи нематеріальні активи) становив 96,5 млн грн. [4]. У такому випадку страхові компанії з TOP-10 зможуть застрахувати майно і інфраструктуру банків майже повністю за полісами ВВВ або частково, використовуючи механізм перерозподілу ризиків – перестраховування.

Література:

- 1.Тринчук В.В. Взаємодія банків та страхових компаній при транспортному страхуванні. *Вісник Київського національного економічного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2010. №120. С.18-24.
- 2.Bente Corneliu Cristian. "Insurance Of Banking Operational Risk," Annals of Faculty of Economics, University of Oradea, Faculty of Economics.2010, July. vol. 1(1). Pages 307-311.
- 3.Про програми комплексного банківського страхування страхування. URL: <https://forinsurer.com/public/10/01/18/4011>
- 4.Інформація щодо балансової вартості основних засобів і розмірів капіталу страхових компаній. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist>

Василенко А.А.

*«Фінанси, банківська справа та страхування», 3 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник – к.е.н., доцент, професор кафедри
банківської справи та страхування Іванова Т.Г.*

КАДРОВА БЕЗПЕКА ЯК СКЛADOVA ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ БАНКІВСЬКОЇ УСТАНОВИ

У сучасному світі, для банківських установ актуальним є питання забезпечення економічної безпеки та всіх її складових, зокрема, кадрової безпеки. Забезпечення кадрової безпеки банків України та визначення її складових на сьогодні є малодослідженою проблемою як у науково-теоретичному, так і в практичному плані. Складність дослідження кадрової безпеки банківської установи зумовлена багатогранністю цієї категорії безпеки, значною кількістю її складових. Наразі не існує цілісної концепції управління безпекою персоналу банку, яка може забезпечити повне використання наявних людських ресурсів та протидіяти загрозам.

За даними дослідження, що було проведено однією з найбільших консалтингових компаній KPMG, Україна сьогодні займає 6 місце у світі за кількістю розкрадань і шахрайських операцій, що здійснені співробітниками. Щорічні втрати в компаніях через крадіжки, зловживання чи інші шахрайські схеми персоналу можуть досягати до 7% виручки. Майже 80% збитків українських компаній – це справа рук умисних дій або халатного ставлення власного персоналу. У той же час, у ході дослідження 56% опитаних компаній зазначили, що не мають налагодженої системи протидії шахрайству, 37% – мають формальну схему [1]. Саме тому все більшої актуальності набувають питання щодо забезпечення кадрової безпеки банківськими установами.

Існують різні підходи щодо визначення поняття та розуміння сутності і змісту кадрової безпеки. О.А. Кириченко вважає, що «кадрова безпека» — це «правове та інформаційне забезпечення процесу управління персоналом: вирішення правових питань трудових відносин, підготовка нормативно-правових актів, що їх регулюють, забезпечення необхідною інформацією всіх підрозділів управління персоналом» [2].

На думку О. Лаценка, А. І. Маренича та Н. Г. Мегеди, зміст категорії «кадрова безпека є характеристикою стану економічної системи, за якої всі її функціональні складові функціонують ефективно, забезпечують безпеку та здатність протистояти внутрішнім і зовнішнім впливам. Це є загрози, пов'язані з кадрами, змістовним і структурним аналізом, діагностикою та прогнозуванням впливу кадрової діяльності на внутрішні та зовнішні показники зазначеної економічної системи» [3; 4].

Визначення кадрової безпеки як системи дав відомий фахівець з управління персоналом А. Кібанов. Він вважає, що кадрова безпека — це «загальний напрям кадрової роботи, сукупність принципів, методів, форм організаційного механізму визначення цілей, завдань, спрямованих на збереження, зміцнення та розвиток людських ресурсів, створення відповідального та високопродуктивного колективу, здатного реагувати до постійно мінливих вимог ринку з урахуванням стратегії розвитку організації» [5].

Так, більшість авторів схиляється до думки, що кадрова безпека це оптимальний стан захисту персоналу банку від зовнішніх загроз та оптимальний стан економічного захисту банку від внутрішніх загроз з боку персоналу. Кадрову безпеку доцільно розглядати з таких позицій: як безпеку діяльності персоналу банку; як його безпеку від деструктивних дій персоналу. Персонал банку одночасно виступає як об'єктом, так і суб'єктом потенційних ризиків, загроз і небезпек економічній безпеці.

Отже, завданням кадрової безпеки є виявлення та ліквідація загроз банківським установам. Під час вирішення проблем безпеки банку необхідно враховувати як зовнішні, так і внутрішні фактори впливу на їх діяльність. Стан середовища та чинники впливу на розвиток банківської діяльності потрібно максимально враховувати під час розроблення завдань, які постають перед банком на кожному етапі його розвитку. Існує два види загроз. Загрози можуть бути зовнішніми (не залежати від дій/бездіяльності персоналу) і внутрішніми (умисні/ненавмисні дії персоналу).

1. Зовнішні загрози – це негативні впливи на банківську установу, які надходять ззовні. Як правило, вони не залежать від свідомості та волі персоналу, які завдають ненавмисної шкоди конкретному банку. До таких загроз належать: хедхантінг; тиск на персонал банку, умови мотивації у конкурентів краді; настанова конкурентів на переманювання; зовнішні залежності персоналу банку.

2. Внутрішні загрози – це навмисні чи необережні дії персоналу, які тягнуть низку негативних наслідків діяльності банківської установи. До таких загроз належать слабка система контролю управління персоналом; неправильний розподіл трудових ресурсів банку; неефективна система мотивації; недостатня кваліфікація персоналу; невдоволення робочою обстановкою співробітника; відсутність корпоративної політики або вона "слабка"; неякісні перевірки кандидатів для приймання на роботу.

Головними цілями забезпечення кадрової безпеки банківської установи є: запобігання ризикам, небезпекам і загрозам; захист інтересів і майна банку від протиправних дій; запобігання втрати матеріальних та нематеріальних ресурсів; забезпечення нормального функціонування всіх його підрозділів тощо.

Умовами забезпечення кадрової безпеки банку є легітимність усіх видів діяльності персоналу, використання системного підходу до забезпечення його економічної безпеки та відповідне ресурсне забезпечення.

Складовими механізму кадрового забезпечення економічної безпеки банківської установи є: об'єкт, що піддається небезпеці; суб'єкт, що забезпечує безпеку; фактори, які

загрожують безпеці об'єкта; інструменти, методи і засоби забезпечення безпеки. При цьому, під кадровим забезпеченням розуміється система принципів, форм і методів формування необхідного кількісного та якісного складу персоналу, спрямована на вдосконалення кадрового потенціалу та ефективне його використання. Створення системи кадрового забезпечення банку вимагає вирішення комплексу заходів економічного, правового, інформаційного та правоохоронного характеру з метою захисту економічних інтересів, майна та прав власності банківської установи.

Ефективна система забезпечення кадрової безпеки, яка є сучасною ризико-орієнтованою складовою системи безпеки банківської установи, повинна включати:

1. управління репутаційним ризиком, а саме: оцінка бездоганної ділової репутації персоналу, і зокрема вищого керівництва банку;
2. адекватно функціонуюча комплаєнс-система банку, що підвищить гудвіл;
3. сучасне та ідеально інтегроване управління операційними ризиками.

Таким чином, система контролю за безпекою персоналу має на меті виявлення загроз безпеці персоналу (ризиків) та їх мінімізації, наприклад виявлення неправомірної поведінки, неналежного виконання службових обов'язків та банківських операцій, негативних стосунків між персоналом банку, причин та умови, що сприяють до цього, мінімізації та боротьби з ними [6].

Кадрову безпеку банківської установи можна досліджувати, як комбінацію складових частин, а саме: безпека життєдіяльності, соціально-мотиваційна, професійна і антиконфліктна безпека. Тобто, управління безпекою банку включає, окрім певних специфічних компонентів, цілий набір процесів управління персоналом - від пошуку та найму співробітників до їх адаптації роботи в банку, корпоративного духу, контролю їх виконаної роботи, кар'єрного зростання або звільнення. Лише за умов загальної продуктивної роботи всіх цих важливих складових можна досягти стабільності та прогресу діяльності банківської установи, адже персонал є основою будь-якого банку, а ефективне управління ним стає його особливою конкурентною перевагою.

Отже, кадрова безпека залежить від того, наскільки адекватно виконуються функції з управління персоналом та його інтелектуальним потенціалом, формується кадрова політика банківської установи та відбувається розвиток людського капіталу. Виходячи з цього, в сучасних умовах забезпечення кадрової безпеки є діяльність з продукування, обміну, використання людських ресурсів і виступає пріоритетною складовою безпеки розвитку персоналу та економічної безпеки.

Література:

1. Кос В.В. Кадрова безпека. – URL: Режим доступу: <http://privatbank.ua/ua/business/srednemu-i-krupnomu-biznesu/kadrovajabezopasnost/>
2. Проблеми управління економічною безпекою суб'єктів господарювання: Монографія /О.А. Кириченко, В.С. Сідак та ін. – К.: Університет «КРОК», 2008. – 403 с.
3. Лашенко О.Ю. Кадрова безпека як підсистема в системі економічної безпеки підприємства. URL: http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/pspe/2007-3/laschenko_307.htm.
4. Мехеда Н.Г., Маренич А.І. Соціально-мотиваційні складові кадрової безпеки // Фінансовий простір [Текст]: міжнародний науково-практичний журнал / Черкаський інститут банківської справи Університету банківської справи НБУ (м. Київ). — м. Черкаси. — №2 (6) 2012. — С. 38-45.

5. Кибанов А.Я. Управление персоналом организации. – М.: ИНФРА-М, 2002. – 638 с.

6. Параметри та показники оцінки економічної безпеки держави. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/>

Корчака Ю.В.

*«Фінанси, банківська справа та страхування», V курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник – к.е.н., доцент, професор кафедри
банківської справи та страхування Кривошлик Т.Д.*

ІННОВАЦІЙНІ ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ ДОБРОВІЛЬНОГО МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Становлення медичного страхування є необхідною умовою розвитку системи охорони здоров'я у сучасній Україні. Адже завдяки розвитку страхової медицини може бути забезпечено належне фінансування медичної сфери та забезпечення населення якісною та своєчасною медичною допомогою. Одним із шляхів розвитку в системі охорони здоров'я України є запровадження новітніх інновацій, використання цифровізації та створення чат-ботів [1].

Інновації у сфері медичного страхування - це новостворені або удосконалені підходи до розвитку медичного страхування у системі охорони здоров'я, результатом яких є нововведена продукція та послуги, що поліпшують якість медичних послуг.

Цифрові технології в галузі охорони здоров'я — це життєво важливий інструмент підтримки у створенні такої парадигми.

У 2020 р. 4,54 млрд людей у світі були активними користувачами інтернету, а 5,0 млрд мають мобільні телефони (з яких 3,5 млрд використовують смартфон) [2]. При цьому зауважимо, що щорічні медичні огляди стають все менш поширеним явищем, оскільки збір комплексних медичних даних за допомогою мобільних додатків забезпечує безперервність надання медичної допомоги.

У міру того, як система охорони здоров'я поступово переміщується з лікарні в домашні умови, такий спосіб оповіщення стає все більш актуальним, особливо з використанням мобільного телефону.

Додатки для особистого здоров'я (Personal health applications — PHA), встановлені в телефонах, стають важливою інформаційною панеллю (платформою) для конвергенції всіх даних про здоров'я і благополуччя, які генерує пацієнт. Аналіз цих комбінованих наборів даних може сприяти появі послуг, які забезпечать активну підтримку для поліпшення медичного обслуговування, самоконтролю і благополуччя пацієнтів, надаючи чітку й повну інформацію 24/7 на телефоні, який поміщається в кишеню людини [3]. Так, 29 жовтня 2020 р. страхова компанія «Європейський страховий альянс» запустила у дію чат-бот у месенджері Telegram для застрахованих осіб із добровільного медичного страхування (ДМС). З його допомогою власники полісів ДМС можуть зв'язатися з медичним асистансом страховика та залишити запит про запис на консультацію до лікаря або на отримання медикаментів, отримати перелік документів та бланки на виплату, дізнатися результати розгляду заяви на виплату, надати відгуки та пропозиції щодо роботи сервісного центру з добровільного

медичного страхування. Для користування чат-ботом необхідно лише набрати в пошуку контактів його назву: "Європейський страховий альянс" [4].

Однією з інноваційно-прогресивних страхових компаній в Україні є страхова компанія "Провідна". Цей страховик — один з лідерів ринку медичного страхування в Україні, є фінансово стійким, який завжди виконує свої зобов'язання перед клієнтами та партнерами понад 20-ти років.

До основних інноваційних напрацювань ПрАТ СК "Провідна" у сфері ДМС належать такі:

- механізм забезпечення оздоровчими послугами шляхом прямих оплат через страхову компанію в найбільшій мережі оздоровчих центрів «Спортлайф». У подальшому цей механізм був введений «Спортлайфом» в роботу інших страховиків;

- впровадження у роботу медичного асистансу можливості проведення телемедичних консультацій з рядом комерційних лікувально-профілактичних закладів (ЛПЗ) з метою спрощення комунікації лікар – пацієнт;

- впровадження у роботу мережевих клінік, на базі яких розміщені аптечні пункти, схеми забезпечення медикаментами за направленням лікаря (без рецепта), що скоротило час роботи лікаря, розвантажило співробітників і оптимізувало час клієнта;

- складено перелік послуг, за якими лікарі ЛПЗ можуть проводити обслуговування застрахованих осіб без узгодження зі страховиком, що скоротило час роботи лікаря і оптимізувало час роботи медичного асистансу [5].

Уже певний час традиційна модель медичного страхування піддається суттєвому тиску, пов'язаному з усе більш нагальною необхідністю впровадження змін, щоб стати ініціативнішою. Цей тиск походить з різних джерел, включаючи зміну ставлення та поведінки самих споживачів медичних послуг, що готові або навіть прагнуть більшого залучення та розширення своїх можливостей. Споживачі, які вже не є пасивними, потребують прозорості, зручності, доступності та більшої персоналізації продуктів та послуг, які вони отримують, незалежно від того, якого аспекту їх життя вони стосуються. Таким чином, ці погляди розповсюджуються і на сферу охорони здоров'я та медичного страхування.

На жаль, окремі страхові компанії поки що недостатньо активно використовують сучасні канали комунікацій із клієнтами з метою врегулювання страхових випадків, інформування про нові послуги, а також впровадження інноваційних продуктів страхування.

Ураховуючи наявні проблеми у сфері охорони здоров'я в Україні, страховим компаніям доцільно більш ініціативно розробляти і пропонувати нові інноваційні продукти добровільного медичного страхування. Так, наприклад, як це роблять: СК «УНІКА», яка пропонує страхування здоров'я у разі хвороби з виплатою після встановлення діагнозу, СК «ІНГО Україна» — продукт «Світова медицина», який передбачає отримання консультацій і лікування у клініках за кордоном, СК «АСКА» та СК «Універсальна» — спеціалізоване медичне страхування для професійних спортсменів тощо.

Зауважимо, що страхові компанії надзвичайно швидко відреагували на виникнення нових ризиків, які загрожують здоров'ю людей через пандемію COVID-19, увівши до асортименту послуг нові продукти з добровільного медичного страхування (наприклад, «Корона-захист», «Антивірусне страхування» та ін.), а також збільшивши перелік захворювань, що покриваються туристичним страхуванням, забезпечивши при цьому можливість продажу таких продуктів онлайн.

На наш погляд, страховим компаніям варто більше уваги приділяти розробці нових моделей страхового покриття, спрямованих на захист здоров'я та добробуту пацієнтів, а не мережі постачальників медичних послуг. Для цього страховим компаніям у сфері охорони здоров'я доцільно долучитися до створення громадських організацій для задоволення соціальних потреб споживачів. Ці узгоджені підходи здатні допомогти досягти значущих, стійких змін у сфері ДМС [6].

Отже, у сучасних умовах ринок послуг добровільного медичного страхування розвивається досить швидко, наповнюючись все більшою кількістю цікавих, корисних та зручних інноваційних продуктів. У той же час страховики фокусують першочергову увагу на задоволенні потреб клієнта й покращенні надаваних послуг. Застосування нових інноваційних технологій у ДМС дозволить страховим компаніям створювати адаптовані до потреб клієнта продукти, які унікально підходять для кожного клієнта.

Література:

1. Рубцова Н.М., Чкан І.О. Сучасний стан ринку медичного страхування в Україні: проблеми та перспективи розвитку. *Фінансовий простір*. 2018. № 4 (20). С. 167-172.
2. Звіт «DIGITAL 2020: 3.8 BILLION PEOPLE USE SOCIAL MEDIA» . [Електронний ресурс]. URL: <https://wearesocial.com/blog/2020/01/digital-2020-3-8-billion-people-use-social-media/#>
3. Звіт FIP «Цифрове здоров'я у фармацевтичній освіті. Підготовка фармацевтичної робочої сили з використанням цифрових технологій». [Електронний ресурс]. URL: <https://www.fip.org/file/4958>
4. Фориншурер. [Електронний ресурс]. URL: <https://forinsurer.com/news/20/10/27/38630>
5. Інновації в ДМС. Нові рішення: офіційний сайт СК "Провідна" [Електронний ресурс] — URL: <https://conference.sb-malakut.com.ua/wp-content/uploads/2017/09/10-PROVIDNA-prezentaciya-SB-Malakut-2017.pdf>
6. Єгоричева С.Б., Таранець Б.В. Інноваційний розвиток українського страхового ринку. *Вісник університету банківської справи*. 2020. № 3.

Матюх М.В.

*«Фінанси, банківська справа та страхування», 5 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

*Науковий керівник – д.е.н., доцент, професор кафедри банківської справи
та страхування Баранов А.Л.*

АНДЕРАЙТИНГОВА ПОЛІТИКА ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ

Головною метою страхової компанії, як комерційної організації, є генерування певної неперервної величини грошових потоків, які забезпечуються відповідним обсягом продажів, та, як наслідок – отримання прибутку.

Не менш важливою метою є надання клієнтам надійного страхового захисту, який забезпечується внаслідок фінансової стійкості та платоспроможності страховика. На нашу думку, провідну роль у розвитку страхової компанії, забезпеченні її стійкості та

платоспроможності та, навіть, генеруванні обсягу продажів та отриманні страхових премій відіграють спеціалісти служби андерайтингу.

Андерайтинг – квінтесенція страхування, його основа. Тобто, андерайтингова політика, як система правильної ідентифікації та оцінки ризиків, що приймаються на страхування – це основа для функціонування та розвитку страхової компанії.

Не секрет, що фахівці відділу продажів у страхових компаніях є дуже залежними від рішень андерайтерів, особливо з майнових та особистих видів страхування, де ризик по суті прораховується індивідуально під кожного конкретного клієнта. Можна відмітити, що часто рішення андерайтерів у конкретних випадках залежать від загальної андерайтингової політики страхової компанії за різними видами страхування.

Якщо страхова компанія має на меті збільшити страховий портфель за окремим видом страхування, наприклад, з добровільного медичного страхування, то в цілому, андерайтери готові запропонувати клієнту менший розмір страхового платежу за відповідне наповнення програми страхування, порівнюючи з конкурентами.

Можна зазначити, що така політика є доволі ризиковою та не може використовуватися тривалий час, оскільки є вирогідність отримати збитки, що у подальшому призведе до зростання розміру страхової премії та, як наслідок, – непривабливості страхових продуктів та неконкурентоспроможності.

На ринку добровільного медичного страхування для корпоративних клієнтів є приклади страхових компаній, які через збитки були вимушені піднімати вартість страхової премії майже на 100 %, порівнюючи з попереднім періодом, та, як наслідок – втрачали страховий портфель.

У 2018 р. СК «Альфа Страхування» [1] перейшла до політики збільшення своєї частки портфелю на ринку ДМС за рахунок демпінгування ціни. Як наслідок, у 2018-2019 рр. страховий портфель компанії з ДМС був високозбитковим. Проте, у 2020 р. рівень збитковості знизився, при цьому зросла як частка ДМС у власному страховому портфелі страховика, так і частка компанії на ринку ДМС загалом.

Діяльність СК «ПРОВІДНА» [2] є яскравим прикладом формування недиверсифікованого страхового портфелю. У 2018-2020 рр. частка найбільш збиткових видів страхування у загальній структурі валових страхових премій складала в середньому – 90 %. Треба зазначити, що при цьому, загальний рівень збитковості страхового портфелю знаходиться у допустимих значеннях, що є наслідком проведення недобросовісної політики врегулювання страхових випадків, що у наслідку може призвести до відтоку клієнтів.

Сутність же консервативної андерайтингової політики полягає у тому, що андерайтери страхової компанії свідомо відмовляються від прийняття на страхування ризиків, якщо це може призвести до потенційного розбалансування загального страхового портфеля страхової компанії з усіх видів страхування. Тобто, андерайтери віддають перевагу балансу та надійності, а не збільшенню прибутків страхової компанії у майбутньому.

Гарним прикладом створення та управління збалансованим страховим портфелем є СК «УНІКА» [3]. У 2018-2020 рр. частка найбільш збиткових видів страхування у загальній структурі валових страхових премій складала в середньому – 68 %, що є допустимим значенням. При цьому варто зазначити, що рівень виплат є «живим» та простежуються щорічні зміни цього показника з тенденцією до зменшення, що є наслідком грамотного управління страховим портфелем.

Система ж оцінки ризику в цілому базується на вірогідності настання страхової події за ризиками, які беруться на страхування за певним об'єктом страхування та на страховій історії цього об'єкта, або його збитковості. Наприклад, у страхуванні майна для того, щоб почати оцінку вірогідності настання страхової події, треба чітко визначити, які ризики беруться на страхування: повінь, осідання ґрунту, зсув, крадіжка, удар блискавки, зловмисні дії третіх осіб, вибух, пожежа, землетрус, падіння літального апарату, протікання води з труб, переповнення водних апаратів, стихійні лиха. Далі, частіше за все, особливо при великій страховій сумі за об'єктом, що береться на страхування, андерайтер особисто виїжджає на огляд цього об'єкту, та проводить комплексну оцінку вірогідності настання страхової події за певними ризиками, наприклад – місце розташування об'єкта, тип будівлі, характеристика внутрішнього оздоблення, чи наявні міри протипожежної безпеки, чи наявна охорона будівлі і так далі. Також, не менш важливим фактором є страхова історія об'єкту що береться на страхування. Коли береться на страхування певний об'єкт страховик зобов'язує страхувальника заповнити анкету за даним об'єктом. В цій анкеті, є окремий пункт, у якому страхувальник має вказати страхові випадки за даним об'єктом за останні декілька років, а також, що стало причиною виникнення цих страхових подій.

Підсумовуючи вищесказане, можна визначити, що андерайтери відповідають за проведення андерайтингової політики у страховій компанії та визначають, які ризики можуть бути взяті до страхового портфелю компанії.

Як наслідок правильна послідовна андерайтингова політика призводить до створення конкурентоспроможних страхових продуктів, росту обсягу продажів, збалансованого страхового портфелю, та фінансової стійкості й платоспроможності страхової компанії.

Література:

1. Звіти та документація. СК «Альфа Страхування»: веб-сайт. URL: <https://alfaic.ua/dokumenty>.
2. Розкриття інформації. СК «ПРОВІДНА»: веб-сайт. URL: <https://www.providna.ua/info/rozkrittya-informaciyi>.
3. Про компанію. СК «УНІКА»: веб-сайт. URL: https://uniqa.ua/about_us/about_company/.

*Пацаль О.О., Донцова О.С..
«Фінанси, банківська справа та страхування», 3 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник – к.е.н., доцент, професор кафедри
банківської справи та страхування Іванова Т.Г.*

ЕЛЕКТРОННА ІДЕНТИФІКАЦІЯ ТА ВЕРИФІКАЦІЯ КЛІЄНТІВ ЯК ПРОЯВ ІННОВАЦІЙ У ФІНАНСОВОМУ СЕКТОРІ

Інновації у нашому житті постійно з'являються та запроваджуються. Кожного року все більше послуг надаються онлайн і це набагато зручніше. Особливо дане питання актуальне саме в банківській сфері, адже дистанційний банкінг розвивається дуже швидко. Окрім цього, коронавірус ще більше пришвидшив поширення дистанційних послуг, адже у нашому житті

з'явилися нові реалії під назвою локдаун. Власне, ідентифікація та верифікація клієнта є першим, проте не єдиним етапом взаємодії банку з клієнтом у процесі встановлення ділових відносин та надання послуг. Тому, питання електронної ідентифікації та верифікації варто розглядати комплексно, в контексті цілісного процесу надання банківської послуги.

Спочатку треба зрозуміти сутність даного поняття. Згідно із Законом України «Про електронні довірчі послуги» (№ 2155-VIII від 5 жовтня 2017 року), вказано, що «електронна ідентифікація – процедура використання ідентифікаційних даних особи в електронній формі, які однозначно визначають фізичну, юридичну особу або представника юридичної особи» [1]. Також, згідно Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 06 грудня 2019 року №361-IX «верифікація – це заходи, що вживаються суб'єктом первинного фінансового моніторингу з метою перевірки (підтвердження) належності відповідній особі отриманих суб'єктом первинного фінансового моніторингу ідентифікаційних даних та/або з метою підтвердження даних, що дають змогу встановити кінцевих бенефіціарних власників чи їх відсутність» [2].

Не можна залишити без уваги той факт, що процеси ідентифікації та верифікації клієнтів належать до технології KYC (Know Your Client, "знай свого клієнта"). Дана технологія передбачає те, що банки та фінансові організації повинні перевірити достовірність поданої клієнтом інформації до моменту встановлення з ним будь-яких відносин. Проте на відміну від ідентифікації, яка може здійснюватися віддалено і до моменту масштабного поширення дистанційного банкінгу, обов'язковою при здійсненні верифікації є особиста присутність у відділенні.

28 квітня 2020 року набрала чинності оновлена версія Закону «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», за яким Національний банк України затвердив повноцінні і спрощені моделі дистанційної верифікації [2]. Право обрати модель дистанційної верифікації залишається за банком «відповідно до власних бажань, можливостей доопрацювання програмних комплексів та відповідної оцінки ризиків такої діяльності». Варто зазначити, що банки та небанківські установи можуть задіяти у своїй діяльності як фізичну ідентифікацію та верифікацію, так і дистанційну.

Якщо мати на увазі повноцінні моделі дистанційної ідентифікації, то до цієї групи входять BankID +КЕП, відеоверифікація або шерінг е-паспорта шляхом інтеграції з ДІА. Особливістю таких моделей є те, що вони можуть використовуватися без лімітів до операцій та суми зобов'язань між клієнтом та установою [3]. Якщо коротко про кожну модель, то:

- відеоверифікація – це спілкування клієнта та уповноваженого працівника через відеотрансляцію;
- BankID – це спосіб електронної автентифікації громадян за допомогою їхніх даних в банку, де вони обслуговуються. В Україні є приклади практичного використання даного методу верифікації, а саме BankID від Ощадбанк та Приватбанк [4]. BankID+КЕП - це спосіб верифікації, де проходить верифікація ідентифікаційних даних клієнта за допомогою Системи BankID НБУ та отримання копій ідентифікаційних документів, підписаних КЕП клієнта.
- верифікація за допомогою е-паспорта наразі є досить популярним методом. Україна поступово відмовляється від паперової бюрократії та переходить до електронної документації. Яскравим прикладом такого методу ідентифікації людини буде слугувати саме

ідентифікація в застосунку ДІА. Адже наразі в ДІІ існує багато функцій, починаючи від підкріпленням паспорта та закордонного паспорту до підкріплення свого сертифікату вакцинації від ковід. З ДІЄЮ співпрацює BankID Національного банку України та 39 банків-ідентифікаторів даної системи, 259 систем автентифікації, 197 систем для створення та перевірки КЕП, 25 надавачів електронних довірчих послуг та 68 схем електронної ідентифікації.

Послуга «ДІА. Підпис» – це досить цікавий приклад ідентифікації в застосунку ДІА. А саме як за допомогою «ДІА. Підпису» можна підписувати документи в електронному варіанті, що доволі зручно у нашому житті, яке поступово переходить до електронних варіантів. Як вказує офіційний сайт ІСЕІ, «ДІА. Підпис» – це послуга електронної ідентифікації для користувачів, які отримували особистий ключ віддалено за допомогою мобільного застосунку ДІА. Що цікаво, така послуга містить в собі дві частини, одна з яких зберігається в смартфоні користувача, а ось друга – в спеціальному захищеному модулі порталу ДІА. [5]

А створити «ДІА. Підпис» не так вже й складно, хоча за досвідом, який маємо можемо сказати, що це виходить не в кожного з першого разу. За нашим досвідом це вийшло лише з третьої спроби. Для початку ви обов'язково повинні авторизуватися в застосунку ДІА за допомогою коду або біометрики, що також слугує прикладом ідентифікації людини. Після знайти в меню ДІА. Підпис та підтвердити особу через перевірку за фото, NFC або BankID.

Далі розглянемо групу спрощених моделей дистанційної ідентифікації та верифікації клієнтів. Особливістю застосування спрощених моделей є використання за умови, що ризик ділових відносин з клієнтом є низьким, і відповідно вводяться ліміти. Верифікація за цією групою моделей верифікації та ідентифікації здійснюється лише щодо клієнтів – фізичних осіб. До спрощених моделей відносяться дистанційне зчитування даних з чипу ID картки, верифікація даних через БКІ та перша операція на символічну суму. Розтлумачимо сутність кожного з них:

- Зчитування даних з ID документа – це зчитування ідентифікаційних даних із безконтактного електронного носія, імплантованого до ID-картки.
- Верифікація даних через БКІ (бюро кредитних історій) – це отримання ідентифікаційних даних та фінансового номера телефону з бюро кредитних історій.
- Перша операція на символічну суму – це здійснення першої операції на символічну суму з переказу коштів із власного рахунку, відкритого в іншому банку України.

Отже, щороку Україна більшою мірою віддає перевагу онлайн послугам та онлайн документації і, внаслідок чого питання дистанційної ідентифікації постають гостріше. У банках так само як і в інших сферах нашого життя існує дистанційна ідентифікація. Вони приділяють багато уваги, щоб даний етап проводився безпечно та без ризиків. Існує багато видів даної ідентифікації, наразі верифікацію можна проводити також дистанційно. Українські банки вдосконалюють та спрощують ідентифікацію для клієнтів, метою якої є мінімальні часові та матеріальні затрати, і використовують існуючої процедури фінансового моніторингу у відповідності до світових та європейських стандартів.

Література:

1. Закон України «Про електронні довірчі послуги» (№ 2155-VIII від 5 жовтня 2017 року). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text>
2. Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження

зброї масового знищення» від 28 квітня 2020 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР) — 2020 — № 25. — Ст.171

3. Департамент фінансового моніторингу Національного банку України. «Дистанційна ідентифікація та верифікація клієнта» - електронний ресурс від 20 листопада 2020 року. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/2_pr_2020-11-20.pdf?v=4

4. Офіційний сайт НБУ. «Про Систему BankID Національного банку». URL: <https://bank.gov.ua/ua/bank-id-nbu>

5. Офіційний сайт Інтегрованої системи електронної ідентифікації. (ICEID) URL: <https://id.gov.ua/>

Пацаль О.О., Сиротенко М.Р.

*«Фінанси, банківська справа та страхування», 3 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

*Науковий керівник – к.е.н., доцент, доцент кафедри банківської справи
та страхування Охрименко І.Б.*

РОЗВИТОК ФІНТЕХ У ВІДНОВЛЕННІ Й РОЗБУДОВІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

На тлі різних потрясінь, Україна сьогодні стикнулася з ще одним великим випробуванням – повномасштабною війною, яка охопила значну частину території країни і несе щодня мільярдні збитки економіці. Станом на кінець травня 2022 року збитки країни вже перетнули межу у 600 млрд. доларів США [1]. Нещадно знищуються промислові об'єкти, критична, транспортна і соціальна інфраструктура, житло українців – економіка спадає. Не вдаючись у подробиці усіх проблем, з котрими доведеться ще стикнутися у майбутньому, головне завдання, яке стоїть перед нами – це масштабна відбудова країни, яка, вважаємо, має відбуватися, наскільки можливо, прискорено і максимально ефективно. Переконані, що здійснити цього можливо лише застосовуючи ефективні інновації, в тому числі й у фінансовій сфері.

Стрімкий розвиток Фінтех в Україні у останні 5 років не лише закріпив за галуззю роль лідера, але й довів свій позитивний вплив на економіку в цілому, а також своє значення у складних умовах війни. Можливість вільного доступу не лише корпорацій, а й пересічних українців до фінансових послуг і особливо безготівкових розрахунків не лише в Україні, але й по всьому світу, перекази закордон, отримання різної допомоги з усього світу та багато іншого – все це сьогодні є можливим завдяки ефективному розвитку сучасних фінансових технологій в Україні протягом останніх років. Тому вважаємо, що питання подальшого використання фінтех у майбутній розбудові України є актуальним і потребує окремої уваги для вивчення перспектив.

Отже, ставимо на меті визначити важливість і конкурентні переваги фінтех у сучасній економіці, охарактеризувати розвиток фінтех в Україні та обґрунтувати перспективи і таргети його впливу у відновленні й розбудові економіки України.

Фінансові технології (фінтех) – це впровадження інноваційних технологій у галузі виробництва та доставки фінансових служб та продуктів. Цей термін активно застосовується у сфері фінансів та ІТ для позначення діяльності, у процесі якої надання фінансових служб

застосовуються надсучасні технології. Сучасний світ дуже динамічний і сучасні технології, які є амбасадорами розвиненої економіки, оточують нас повсюди.

Загалом, можна сказати, що сучасна економіка майбутнього – це цифрова економіка і фінтех займає в ній вагоме місце. Такі компанії, як Microsoft, Apple, Google, Amazon, Facebook та багато інших активно застосовують у своїй практиці і розвинулися, в тому числі, завдяки використанню найновітніших фінансових технологій. Сьогодні існує багато й інших стартапів, наприклад, Circle, Trov, Deposit Solutions, Next Insurance та інших передових компаній, які активно використовують фінтех, бо сучасний бізнес неможливо уявити без фінансових інновацій. Тому, переконані, що фінтех є важливим інструментом для досягнення мети – ефективної відбудови української економіки, яка б відповідала сучасним вимогам і була конкурентоспроможною.

Найпоширенішими замовниками з фінтех-ринку і найсильнішими його гравцями є міжнародні платіжні системи, системи еквайрингу криптовалют, брокери, крипто-трейдери, а також зарубіжні криптовалютні біржі. Серед провідних напрямків фінтеху: цифровий банкінг; інвестиційний менеджмент; краудфандинг; кредитування; страхування; системоутворюючі для фінансової інфраструктури технології.

В Україні ці напрямки та фінансові технології вже також застосовуються. Наразі на вітчизняному ринку ФінТех активно працюють, за різними підрахунками, від вісімдесяти до ста компаній [2]. Серед них є як стартапи, так і зрілі надавачі послуг, які впевнено займають своє місце на ринку. Але найбільш популярними є платіжні послуги. Фактично, першим найбільшим ФінТех-прикладом в країні був Приватбанк (до націоналізації), технологічні послуги якого випереджали не лише локальний український ринок, але й європейський. Також в Україні представлені такі Фін-тех компанії, як: EasyPay, IBox, IPay.ua, Visa, OTPBank, Forward Bank, Monobank, Raiffeisen, Пумб та багато інших [2].

Проте найбільшого свого розвитку в Україні ФінТех набув останні 5-6 років. Цей напрямок почав привертати все більшу увагу гравців фінансового сектору з подоланням банківської кризи 2014-2015 рр., коли банки стали шукати нових конкурентних переваг для своєї діяльності, та після низки заходів і форумів, присвячених цій темі, а також завдяки підтримки з боку держави.

Сьогодні розвиток ФінТех в Україні активно підтримується низкою різноманітних ініціатив НБУ. Спочатку Національним банком було затверджено Комплексну програму розвитку фінансового сектору України до 2020 року, а далі Концепцію розвитку фінансового сектору України до 2025 року, що передбачає низку ініціатив і заходів, переважна більшість яких пов'язана з розвитком фінтех, а саме [3]:

- курс на безготівкову економіку;
- перехід на стандарти ISO20022;
- зберігання та обмін документами у електронному форматі з використанням електронного підпису;
- віддалена ідентифікація особи та використання Bank ID для дистанційної ідентифікації клієнтів, замовлення фінансових послуг онлайн.

Окрема увага у Концепції приділена підвищенню фінансової грамотності, захисту прав споживачів фінансових послуг, а також новим правилам для стимулювання нових гравців у секторі платежів.

Завдяки спільним зусиллям самих фінтех компаній, банків, інвесторів, держави інноваційні фінансові технології не лише стрімко входять в українську економіку та життя

українців, але й стають вже невід’ємним атрибутом якості послуг та зручності. Серед основних трендів покращення фінансових технологій у галузі платіжних послуг. Окрім класичних переказів і розрахунків, насамперед, варто відзначити онлайн B2B і P2P кредитування, інвестиційний менеджмент, страхування, посилення ролі API та технологій обробки біометричних даних [2].

Свої переваги використання послуг фінтех довело вже й у воєнний час, коли люди мають можливість отримати фінансову допомогу від держави, не стоячи в черзі, а просто скориставшись можливостями дистанційних фінансових і банківських послуг, а також вільно переказувати гроші закордон або отримувати зовні, отримувати допомогу від іноземців та інше.

Проте війна внесла свої негативні корективи, і наразі стрімкий розвиток фінтеху, як і багатьох стратапів у інших галузях економіки, напевно, піддається відчутному гальмуванню. На тлі розгортання повномасштабної війни, українська економіка переживає не найкращі часи, бо за прогнозами експертів ВВП впаде від 35% до 45% до кінця 2022 року, а загальні втрати України від російської агресії уже оцінюються в 1 трлн. доларів США [4]. Це:

- прямі інфраструктурні збитки, тобто зруйновані мости, дороги, житло, будівлі. Наразі це близько 120 млрд доларів, а з урахуванням військової інфраструктури та інших цивільних витрат - понад 270 млрд доларів США;
- недоотриманий прибуток і не вкладені інвестиції, що оцінюється у 290 млрд доларів США;
- втрати, отримані внаслідок зменшення ВВП у перспективі відносно довоєнних планів, адже підприємства, які мають приносити державі доходи, зруйновані [1].

Але, попри всі проблеми і труднощі, з якими доведеться зіткнутися економіці України попереду, всі її учасники зацікавлені у найскорішому перезапуску і відновленні. І ми переконані, що подальший розвиток фінтех займатиме важливе місце у цих процесах.

Варто зазначити, що завдяки стрімкому розвитку фінтех самі банки за 4 попередні роки відчутно наростили клієнтську базу і обсяги дистанційних послуг, зокрема під час пандемії Covid-19. Це позитивним чином відбилося на їх ресурсній базі та помітно збільшило обсяг комісійних доходів і фінансового результату. За оперативними даними, прибуток банківської системи за 2021 рік становив 77,5 млрд грн [5] (за 2020 рік - 39,7 млрд грн, за 2019 – 54,1 млрд грн, а за 2018 – 21,7 млрд грн [6]). Це був рекордний прибуток за останні роки, і саме ці кошти могли бути використані для нарощування капіталу та збільшення кредитування. Так вважало керівництво НБУ [5] і сподівалися інші учасники економіки. Проте війна внесла свої негативні корективи. Попит на кредити та банківські послуги знизився. Це та багато інших чинників чинить негативний вплив на складові операційного доходу. Тому, зростання чистого процентного доходу в березні сповільнилося до 17% р/р порівняно з 35% р/р за січень-лютий 2022 р. Чистий комісійний дохід скоротився за I квартал на 13% р/р через падіння в березні на 58% р/р. Вже за квітень банки пішли у збиток, адже доходи сягали за 4 місяці 2022 року 88 608 млн. грн, а витрати сягали 96 034 млн. грн. Комісійні доходи зменшувались з початку війни, і за 4 місяці сягають 24 465 млн. грн [7].

Проте такий сегмент як дистанційні послуги банків, що активно розвивали і впроваджували фінтех, дозволив цим установам зміцнити свої позиції на ринку фінансових послуг у попередні роки і створити певний запас фінансової стійкості. Це дає їм сьогодні кращі можливості пережити труднощі, покликані воєнним станом. Так, наприклад, лідером ринку

залишається ПриватБанк, який заробив понад 60% прибутку прибуткових банків у попередньому році.

Відплив ресурсів і клієнтів, замороження кредитів, зменшення процентних доходів, збільшення витрат, все це може бути помітно нівельовано саме в тих банках, які можуть компенсувати це, хоча б частково, доходам від дистанційних послуг та оптимізувати діяльність завдяки тим же впровадженням фінтех. Серед провідних затребуваних послуг, які допомогли банкам економити, оптимізуючи технологічні процеси завдяки використанню фінтех такі як: перекази з картки на картку; валютно-обмінні операції; кредитування; цілодобова підтримка клієнтських рахунків, надання необхідної інформації клієнту: стан рахунку, ліміти по рахунку, блокування та розблокування рахунку тощо.

Отже, очевидно, що впровадження і використання фінтех є ефективним і має великий позитивний вплив на економіку, як у контексті розвитку окремої галузі, самого фінтеху, так і стосовно його впливу на інші сектори ринку і не лише фінансової сфери. Тому його розвиток і використання здобутків має бути і в пріоритетах післявоєнної розбудови економіки України.

Так, зокрема, завдяки використанню фінтех можна покращити фінансову логістику у таких сферах як будівництво і транспорт, логістика товарів та послуг. Крім того кожна окрема корпорація, фінансова установа або середній чи дрібний підприємець може покращити свою діяльність і легше подолати кризу завдяки використанню продуктів фінтеху.

Водночас важливою передумовою потужного позитивного впливу фінтеху у розбудові економіки України є:

- по-перше, продовження його розвитку і зростання, включаючи активну підтримку з боку держави у вже розпочатих ініціативах, у тому числі стимулювання інвестицій у цю сферу.
- по-друге, в цілях збільшення синергічного ефекту дії від впровадження фінтех, необхідно є популяризація його продуктів фінтех серед потенційних споживачів, як у корпоративному секторі, так і серед населення.

Для цього вважаємо потрібними наступні кроки і заходи:

1) *вирівнювання розповсюдження фінтех продуктів і їх використання у розрізі регіонів, соціальних та вікових груп, що у цілому сприяє підвищенню фінансової інклюзії в Україні.*

Усім нам зручні безготівкові розрахунки, проте, на жаль, не всюди ми можемо ними скористатися. Наприклад, у сільській місцевості чи невеличких містах не всюди є термінал. Треба збільшувати популярність фінтеху не тільки територіально, а й у вікових та соціальних груп. А це можна здійснити через створення та застосування на практиці програми фінансової грамотності населення, а також забезпечити відповідний розвиток інфраструктури фінтеху.

2) *підготовка для економіки кадрів з відповідними фаховими знаннями і компетенціями.* Пропонуємо впроваджувати базові знання фінтех можливостей для всіх користувачів вже починаючи зі шкільної програми, оскільки молодь – це майбутнє нації. І беззаперечно, що наші ВНЗ повинні навчити майбутніх спеціалістів для сфери економіки спеціальних користувацьких навичок щодо Фінтех, а також окремо готувати фахівців з спеціальними знаннями і компетенціями для фінансово-банківської та ІТ сфери.

Вважаємо, реальні кроки у перелічених напрямках і проведення заходів з підтримки фінтеху і його популяризації стануть дієвим інструментом прискорення у відновленні й розбудові економіки України.

Висновки. Очевидним фактом сьогодення є необхідність масштабної та ефективної відбудови української економіки. У сучасній динамічній умовах розвиток фінтеху, як перспективної інноваційної галузі, підтвердив свою конкурентність та корисність, а отже може і має зайняти провідне місце каталізатора у цих відновлювальних процесах та відіграти важливу роль у відновленні економіки України. Треба не зупиняти його розвиток, а тільки стимулювати і збільшувати розповсюдження та використання. Роль фінтеху в економічному розвитку значна, а вплив важливий і переважно позитивний. Основними таргетами цього впливу можуть бути: подальший розвиток фінтеху як окремої галузі; безпосередній вплив на фінансову логістику в економічній та соціальній сфері; вдосконалення фінансових послуг банків і небанківських фінансових установ; фінансова інклюзія; сфера освіти.

Література:

1. Зростання цін та діра в бюджеті. Як виживає Україна під час війни. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-61594911>
2. Фітех в Україні: тенденції, огляд ринку та каталог. URL: http://www.fst-ua.info/wp-content/uploads/2019/02/FinTech_Catalogue_feb2018_en_ua.pdf
3. Стратегія розвитку фінтеху в Україні до 2025 року. URL: <https://bank.gov.ua/ua/about/develop-strategy/fintech2025>
4. Як впаде економіка України через війну і чим заповнити ці втрати. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news/tsena-voyny-upadet-ekonomika-ukrainy-vospolnit-1650305048.html>
5. Шевченко: прибуток банківської системи за 221 рік – рекордні 77,5 млрд грн. URL: <https://finbalance.com.ua/news/shevchenko-pributok-bankivsko-sistemi-za-2021-rik---rekordni-775-mlrd-hrn>
6. Статистика Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic>
7. НБУ – про фінансовий стан банківської системи. URL: <https://finbalance.com.ua/news/bankivska-sistema-ukrainsk-popri-viynu-zumila-zbilshiti-depozitniy-i-kreditniy-portfel>

Перепелюк Т.В.

*«Фінанси, банківська справа та страхування», 5курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

*Науковий керівник – к.е.н., доцент, доцент кафедри банківської справи
та страхування Стецюк Т.І.*

СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

Невід’ємною складовою сучасної економічної системи є страхування, яке забезпечує реалізацію державної соціальної політики, економічну стабільність, розвиток підприємництва, безпеку, захист від численних природних, техногенних та інших ризиків. Саме страхування життя належить до стратегічно важливої складової страхового захисту життя і здоров’я громадян є мірилом добробуту країни, мірилом цивілізації. Воно забезпечує довготермінові інвестиції в економіку, вирішує частину соціальних проблем суспільства, а також поєднує в собі можливість отримання громадянами як належного страхового захисту від існуючих ризиків, так і заощадження коштів [1]. Таким чином, страхування життя – є універсальним інструментом для вирішення багатьох соціальних завдань.

Зазначимо, що однією із найважливіших рис договорів страхування життя є те, що за ними передбачається виплата страхових сум у випадку передчасної смерті застрахованої особи або у випадку дожиття нею до закінчення терміну дії договору. Зокрема, під час укладення такого роду договорів страхування із вчасною сплатою страхових внесків, страхувальник розраховує на те, що страхова компанія йому або третій особі, вказаній у договорі страхування, виплатить належну страхову суму. У цьому і полягає призначення страхування життя – можливість довготермінового планування страхувальниками належних їм фінансових ресурсів і отримання відповідних страхових гарантій, які, по-суті, інші договори не в змозі надати.

У країнах Центральної Європи, які активно проводять реформи, страхові ринки та їхні правові й організаційні рамкові умови в останні роки значно наблизилися до стандартів ЄС. Крім того, економічний розвиток призвів до підвищення купівельної спроможності, що ще більше сприяло укладенню договорів страхування для пенсійного забезпечення громадян. Класичні продукти страхування життя та пенсійного страхування посилено конкурують з іншими страховими продуктами забезпечення в старості, які пропонуються пенсійними фондами. Загалом у цих країнах можна спостерігати дуже позитивні тенденції розвитку страхування життя.

У багатьох країнах, в яких відбуваються суспільно-політичні та економічні перетворення немає або не було необхідної "культури страхування", тобто не було розуміння необхідності індивідуальної та власної відповідальності, необхідності турботи про суспільні небезпеки та життєві ризики. З іншого боку, передумовою даного розуміння, є стабільний та надійний ринок страхування, який дає або споживачу, або громадськості підставу для встановлення довіри до нього. Суттєву роль на цьому ринку відіграє також чітке та ефективне регулювання захисту споживача або знаходження належних та прийнятних для клієнтів рішень конфліктів [2].

Таблиця 1

Обсяг зібраних страхових премій у різних країнах світу, млн.дол. США

№	Країна	Інші види страхування ніж страхування життя	Страхування життя	Валові зібрані премії		ВВП на одну особу, тис. дол. США
				Всього	Частка у світі, %	
1	Україна	3,276	0,310	3,586	0,08	3,00
2	Аргентина	13,957	3,359	17,317	0,37	17,93
3	Польща	9,729	8,355	18,084	0,39	21,25
4	Фінляндія	5,243	22,363	27,606	0,59	36,89
5	Південна Африка	9,565	44,556	54,121	1,17	12,33
6	Австралія	32,667	45,641	78,309	1,69	44,37
7	Нідерланди	75,135	26,005	101,14	2,18	41,45
8	Канада	52,334	73,010	125,344	2,70	43,62
9	Південна Корея	91,204	54,223	145,427	3,13	33,93
10	Німеччина	132,813	114,349	247,162	5,33	39,89
11	Франція	94,598	160,158	254,754	5,49	34,34
12	Китай	125,844	152,121	277,965	5,99	9,86
13	Великобританія	106,75	222,893	329,643	7,10	37,33
14	Японія	108,773	442,733	531,506	11,45	37,21
15	США	726,397	532,858	1259,26	27,13	52,45
	Всього у світі	2032,850	2608,091	4640,941	100	X

Джерело: [2].

Серед країн, які представлені в табл. 1, за 2020 р., Україна має найнижчий рівень ВВП на одну особу, що ставить її на позиції країн із низькими показниками. Тим часом у європейських країнах прослідковується тенденція до підвищення конкуренції, незважаючи на зміни, які відбуваються на страхових ринках цих країн.

Дослідження свідчать про важливість та необхідність розвитку страхування життя в Україні. Тільки комплексні заходи з боку держави та самих страхових компаній допоможуть постійно розвивати цей сегмент ринку фінансових послуг, передумовами якого є: поступове зростання доходів населення з тенденцією до подолання низького рівня їх платоспроможності; підвищення зацікавленості юридичних та фізичних осіб у захисті своїх майнових інтересів; збільшення кількості прибуткових підприємств; розвиток системи недержавних пенсій.

Таким чином, процес інтеграції України в Європейське Співтовариство неможливе без реформування правового інституту страхування, що вимагає встановлення відповідних принципів, на підставі яких здійснювалося державне регулювання страхової діяльності в ЄС та інших країнах з ринковою економікою. Війна внесла свої корективи – різке зниження запиту на всі види страхування, особливо для фізичних осіб потребує підтримки держави, а саме, можливості пільгового кредитування під дострокові депозити держави. Оскільки страхові послуги, особливо послуги з особистого страхування є об'єктом пасивного попиту то їх необхідно наближувати до населення через різні інформаційні канали, які допоможуть зрозуміти, що страхові компанії є надійними інвесторами і їх потрібно популяризувати та довіряти їм.

Література:

1. Стецюк Т.І. Сутність страхування життя: значення, функції ризику. Науково-теоретичний журнал ХЕУ «Наука й економіка». Випуск 1 (37).2015. С.154-160
2. World International Insurance Fact Book 2020. International Insurance Institute, 2020. 110 p. URL : <http://www.iii.org/si-tes/default/files/docs/>

Петруха С.А.

*«Фінанси, банківська справа та страхування», 5 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

*Науковий керівник – к.е.н., ст. викладач кафедри банківської справи
та страхування Демченко В.О.*

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ СТАНОМ СТРАХОВИКА

На ринку страхових послуг України криза призвела до значних проблем щодо управління фінансовим станом страхових компаній в цілому. Проблеми з фінансовим станом є не тільки у малих страховиків, а й у середніх та великих, у тому числі з іноземним капіталом. В таких умовах страхові компанії потребують пошуку та реалізації шляхів підвищення ефективності управління фінансовим станом, що буде спрямовано на зміцнення фінансової стійкості, збільшення доходної частини, а також здійснювати мінімізацію кризових проявів у процесі фінансової діяльності.

На практиці дослідженням підвищення ефективності управління фінансовим станом страховика займалися такі іноземні та вітчизняні науковці: Н.М. Бразілій, К.Д. Аллабян, О.А. Клепікова, О.В. Кнейслер, Г.М. Куліна, Р. Лос, Александра Рід Лажу, О.Л. Ольховська, Р.В. Руда, Стенлі Фостер Рід, О.М. Шинкаренко та ін.

Даний напрям дослідження є актуальним, тому що у межах пошуку шляхів підвищення ефективності управління фінансовим станом страховика є низка проблем, які потребують вирішення: необхідність розробки та впровадження процедури коригування фінансового стану страховиків у сучасних умовах, необхідне розроблення та впровадження комплексів заходів із підвищення ефективності управління фінансовим станом залежно від фінансового рівня.

Оцінка фінансового стану великих страховиків відображає покращення фінансового стану, або нейтральні зміни. У середніх та малих страхових компаніях відображалися нейтральні зміни або перебування у фінансовій кризі [1].

Основним чинником боротьби з кризою на ринку страхування, підвищення ефективності управління фінансовим станом та зменшення кількості проблемних страхових компаній є державний вплив. У цьому розумінні держава повинна розробити стратегію розвитку страхового ринку, зокрема забезпечити державне регулювання діяльності страховиків та збільшити інформаційну підтримку страхування в країні. Важливою також є інтеграція коригування фінансового стану страховиків на місцевому рівні до загальної процедури такого коригування.

Оцінка страхового стану страховиків країни дає змогу поділити їх на: ті, що потребують покращення фінансового стану, ті, що потребують впровадження антикризового фінансового управління; ті, що потребують санації.

До заходів покращення операційної діяльності страховиків варто віднести: продуктову диверсифікацію у напрямі активізації страхування сфери послуг, розробку нових та оновлення наявних страхових продуктів аби задовольнити потреби споживачів, збільшення мережі з акцентом на середні та малі міста, впровадження інтернет- страхування.

Аби покращити інвестиційну діяльність страховика необхідно диверсифікувати інвестиційні вкладення зі збільшенням довгострокових інвестицій, підвищити ефективність інвестиційної діяльності та збільшити прибутковість інвестицій.

Заходи щодо покращення фінансової діяльності страховика повинні включати: активну взаємодію з банками, залучати інвесторів, акціонерів та домашні господарства як акціонерів страхових організацій.

Варто не забувати про інноваційну діяльність страховика, а саме: розробка нових страхових продуктів, застосування інноваційних технологій безпосередньо у діяльності, під час підготовки співробітників та інтернет- сайтах.

До заходів із покращення маркетингової діяльності варто віднести: акцент на інтернет-рекламі, просувати послуги через агентські мережі сфери ритейлу, продажу нерухомості, а саме наданні страхових послуг та нарощення маркетингової активності у малорозвинених місцевостях країни.

Антикризові заходи організаційно- правового характеру в межах управління фінансового стану повинні спрямовуватися на зміну організаційно-правової форми господарювання. Необхідно оптимізувати організаційну структуру аби усунути збиткові та неефективні елементи, впроваджувати нові підходи щодо управління працівників, підвищувати ефективність взаємодії між всіма співробітниками страхової компанії [3, с. 72-73].

Якщо страховик не зможе стабілізувати фінансовий стан страхової компанії, то це може призвести до глибокої фінансової кризи, яка у майбутньому потребуватиме ліквідації та розробки комплексу санаційних заходів. Головною метою розроблення та впровадження

санаційних заходів є недопущення критичного погіршення фінансового стану страховика у короткостроковій перспективі та його стабілізація у середньостроковій перспективі.

До санаційних заходів відноситься: пошук стратегічного інвестора, перетворення страхової компанії на акціонерне товариство, реструктуризацію заборгованості перед кредиторами та їх залучення аби подолати фінансову кризу.

Заходи щодо оптимізації управління страховою компанією під час кризи мають включати: зміну керівництва та всієї команди топ-менеджерів, упровадження нових, прогресивних форм та методів управління, суттєві зміни в маркетинговій діяльності, адаптацію та психологічну підготовку персоналу до роботи в умовах фінансової кризи.

Шляхи підвищення фінансового стану страховика мають охоплювати заходи у всіх сферах діяльності страхової компанії. Фінансова стійкість страховика- це спроможність виконувати зобов'язання за прийнятими договорами страхування та перестраховування у випадку настання несприятливих факторів. В умовах нестабільності економічної ситуації велику роль відіграє правильна оцінка фінансового стану страховика та заходи щодо покращення ефективності.

Література:

1. Статистика страхового ринку України. *Фориншурер – страхование в Украине. Новости страхования. Рейтинг страховых компаний*. URL: <https://forinsurer.com/stat>.
2. Землячова О.А. Оцінка фінансового стану страховика та шляхи його поліпшення [Текст] / Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. – 2019. – №2. – С. 54–66.
3. Антикризове управління на підприємстві: фінансовоорганізаційні аспекти. Конспект лекцій : навч. посіб. / С. В. Глущенко, С. В. Івахненко. – Київ : НаУКМА, 2020. – 92 с.

Повидиш А.О.
«Фінанси, банківська справа та страхування», 2 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник – д.е.н., доцент,
доцент кафедри банківської справи та страхування Циганова Н.В.

РОЛЬ КРЕДИТУ В РОЗВИТКУ ТА ВІДНОВЛЕННІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

У ХХІ столітті кредит відіграє важливе значення для розвитку економіки будь-якої країни. Для повноцінного функціонування економіки важливою є наявність ефективної банківської системи, основним інструментом якої є кредит. Він забезпечує не тільки стабільність банківської системи в цілому, а й відіграє визначальну роль у стимулюванні економічного росту або відновленні економіки, оскільки кредити складають досить значну частину інвестиційних ресурсів. Під час кризових ситуацій роль кредиту значно зростає, як, наприклад, у даний час в умовах воєнного стану в Україні.

Кредит – це економічні відносини між фізичними та юридичними особами або державами щодо перерозподілу вартості без зміни власника на умовах забезпеченості, повернення, строковості і, зазвичай, з виплатою відсотків. Можна виділити такі види кредиту: банківський, іпотечний, податковий, споживчий, державний та міжнародний.

Найпоширенішим серед них є банківський кредит, а з моменту повномасштабної війни в Україні дуже важливим став державний кредит.

Найголовнішою функцією кредиту є перерозподільна. Вільні кошти з однієї галузі спрямовуються через кредит в іншу, і це сприяє розширенню виробництва та прискоренню обігу капіталу. Також кредит впливає на галузеву структуру економіки, так як вільні кошти направляються в ті галузі виробництва, де передбачається ріст попиту, а, отже, більша прибутковість. Саме тому кредит є невід'ємною частиною ринкового механізму саморегулювання економіки. Проте не завжди цей механізм функціонує безпроблемно.

В Україні існують проблеми кредитування, а саме:

- нестабільна військово-політична ситуація в країні;
- недосконалість законодавства, яке регулює кредитні відносини;
- досить високі відсотки та не вигідні умови по кредитах, що зменшує попит;
- надто високі ризики кредитування, проблемний фінансовий стан позичальників;
- погіршення параметрів забезпечення позик в умовах війни;
- затрати часу на розгляд можливості отримання кредиту та недоліки в системах оцінки кредитоспроможності позичальників та ін.

Через важку військово-політичну ситуацію в Україні на початку 2022 року відбулося різке зниження попиту на кредити з боку населення і бізнесу, а також вкладень населення. Інтерес позичальників значно скоротився до всіх видів кредиту, про це свідчать дані Національного банку України. Це відбулося через те, що досить багато людей втратило роботу, а, отже, можливість заробляти кошти на життєво необхідні цінності, тому погіршилися споживчі настрої, а також кредитоспроможність населення.

У зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України Верховна Рада України ввела зміни Законом «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» №2120-IX від 15.03.2022 р. деяких правил роботи банків та небанківських фінансових установ, зокрема тих, що надають послуги з кредитування [2].

Ключовими змінами є наступні: протягом дії воєнного стану та 30 днів після дня його припинення чи скасування позичальник не нестиме відповідальності перед кредитором у разі прострочення виконання зобов'язань за споживчим кредитом; у разі допущення прострочення позичальник звільняється, зокрема, від обов'язку сплати кредитодавцю неустойки та інших платежів, сплата яких передбачена договором про споживчий кредит за прострочення виконання (невиконання, часткове виконання) споживачем зобов'язань за таким договором; неустойка та інші платежі, сплата яких передбачена договором про споживчий кредит за прострочення виконання, нараховані з 24 лютого 2022 року включно, підлягають списанню; у разі невиконання зобов'язань за договором про споживчий кредит забороняється збільшення процентної ставки за користування кредитом, окрім випадків, коли встановлення змінюваної процентної ставки передбачено кредитним договором чи договором про споживчий кредит; скасування відсотків за користування кредитними коштами не передбачено [3].

Національний банк надав дозвіл комерційним на «кредитні канікули» та неврахування прострочки за кредитами під час оцінки кредитного ризику. Кредитні канікули – це відтермінування сплати боргу під час воєнного стану, а не його прощення, при цьому сума боргу не змінюється. Про кредитні канікули потрібно домовлятися безпосередньо з банком, але, якщо позичальники мають запас ресурсів, варто надалі виплачувати кредит.

За даними Національного банку України відомо, що у I кварталі 2022 року більшість фінансових установ значно посилила кредитні стандарти. Жорсткішими стандарти стали через погіршення економічної активності та спад окремих галузей, зростання ризику застави, гірші курсові та інфляційні очікування.

Навесні постало питання посівної кампанії. Для вчасного початку й успішного її проведення Уряд активував додаткові механізми кредитування аграріїв для уникнення глобального голоду не тільки на території України. Для підтримки сільськогосподарських товаровиробників з метою забезпечення посівної кампанії, а також підтримки та активізації підприємницької діяльності у період дії воєнного стану Уряд, за ініціативою Президента України, вніс низку змін до Державної програми «Доступні кредити 5-7-9%», яка була впроваджена з 01.02.2020 р. [5]. Змінами передбачено суттєві спрощення для кредитування. Починаючи з лютого 2020 р. станом на 02.05.2022 р. у суб'єкти підприємництва отримали від уповноважених банків 38 462 кредити на загальну суму 102,6 млрд грн. До програми приєдналися 42 банки, зокрема Приватбанк, Ощадбанк, УкрГазБанк, ОТПбанк, ПУМБ та ін.[4].

Під час воєнного стану в Україні важливого значення набув державний кредит, коли держава виступає як позичальник. За його допомогою залучаються грошові ресурси для покриття державних витрат, фінансування дефіциту державного бюджету, стабілізації валютної системи та ін. Основними формами державного кредиту є державні позики, які надаються на підставі кредитних угод, позики, які залучаються державними органами управління шляхом емісії та розміщення державних боргових цінних паперів, держані гарантії, що надаються урядом підприємствам з метою залучення кредитних ресурсів, вклади громадян в ощадні банки країни та ін.

В Україні дефіцит державного бюджету найчастіше покривається за рахунок випуску облігацій внутрішньої державної позики. В умовах військової агресії РФ Міністерство фінансів України випустило військові облігації та запропонувало громадянам України та іноземцям, а також бізнесу інвестувати в них, підтримуючи в такий спосіб бюджет України. Отримані кошти йдуть на потреби Збройних Сил України та фінансові потреби держави в умовах воєнного стану. Придбати облігації можна лише за валюту, в якій вони номіновані. З початку воєнного стану в Україні станом на 2 травня 2022 року було проведено 23 аукціони з продажу військових облігацій, завдяки яким до державного бюджету було залучено майже 50 млрд грн, 93,8 млн дол. США та 176,5 млн євро [6]. Оскільки застосування емісійного покриття бюджетного дефіциту у воєнних умовах формує значні інфляційні ризики, потрібно ширше використовувати можливості державного кредиту. Для цього, на думку науковців, доцільно підвищити процентні ставки за гривневими облігаціями, що підвищить їх привабливість для інвесторів в умовах інфляції [7].

Отже підґрунтям перемоги України та успішного повоєнного відновлення є функціонуюча економіка та стабільна фінансова система. Тому важливо:

- зберегти довіру до банків та грошової одиниці;
- сприяти зростанню інвестицій в економіку України,
- з метою послаблення інфляційного тиску розширювати ринкові джерела фінансування дефіциту державного бюджету, розширюючи інструментарій державного кредиту, підвищити ставки за гривневими ОВДП,
- в умовах посилення процентних ризиків за раніше наданими позиками стимулювати прискорене їх повернення,

- розширювати можливості міжнародного кредиту для кредитування аграріїв.

Література:

1. Нові правила роботи банків і небанківських фінансових установ, що займаються кредитуванням, під час війни. 18.03.2022 р. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/novi-pravila-roboti-bankiv-i-nebankivskih-finansovih-ustanov-scho-zaymayutsya-kredituvannyam-pid-chas-viyni>
2. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» №2120-IX від 15.03.2022р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text>
3. Особливості обслуговування кредитів під час воєнного стану. 2022. URL: <https://promo.bank.gov.ua/fin-defense/#section-24>
4. Мінфін: За тиждень підприємці отримали 738 пільгових кредитів на 3,09 млрд грн за програмою «Доступні кредити 5-7-9%» (+ Інфографіки). 02.05.2022 р. URL: https://www.mof.gov.ua/uk/news/minfin_zh_tizhden_pidpriiemtsi_otrimali_738_pilgovikh_kreditiv_na_309_mlrld_grn_zh_programoiu_dostupni_krediti_5-7-9_infografiki-3429
5. Зміни до програми «Доступні кредити 5-7-9%»: підтримка посівної кампанії та активація підприємництва. 28.03.2022 р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/zmini-do-programi-dostupni-krediti-5-7-9-pidtrimka-posivnoyi-kampaniyi-ta-aktivaciya-pidpriyemnictva>
6. Кількість власників ОВДП України надалі зростає, вкладники отримали виплати від погашення першого випуску військових облігацій – Депозитарій НБУ. 02.05.2022 р. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/kilkist-vlasnikiv-ovdp-ukrayini-nadali-zrostaye-vkladniki-otrimali-viplati-vid-pogashennya-pershogo-vipusku-viyskovih-obligatsiy--depozitariy-nbu>
7. Банківське кредитування в Україні: посткризове перезавантаження: монографія / [С. М. Аржевітін, М. Д. Алексеєнко, Т. С. Шемет та ін.]; за заг. ред. С. М. Аржевітіна. Київ : КНЕУ, 2017. URL: <http://ir.kneu.edu.ua/handle/2010/24102>

Подольчук О.В.

*«Фінанси, банківська справа та страхування» 5 курс
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»*

*Науковий керівник – к.е.н, доцент,
доцент кафедри банківської справи та страхування Стецюк Т.І.*

МАРКЕТИНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ АКТИВІЗАЦІЇ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО БІЗНЕСУ

В результаті війни в Україні, страховий ринок країни зазнав нищівних ударів, значних втрат, оскільки не був готовий до таких кардинальних змін. Він знаходиться на межі великої кризи і це потрібно враховувати страховикам при проведенні своєї діяльності в нових економічних умовах, умовах війни та конкуренції, яка є важливою складовою механізму ринкової економіки. Конкуренція означає економічне суперництво між різними страховими компаніями щодо задоволення інтересів страхувальників у страховому захисті. Будь-яке розвинене ринкове середовище формується під впливом конкуренції, попиту, пропозиції та

ціни. Закони попиту та пропозиції є основними законами будь-якого ринку, в тому числі і ринку страхових послуг. Вони регулюють величину індивідуального попиту залежно від величини ринкової ціни. Для підтримання рівня попиту на страхові послуги важливим фактором є різноманітність цих послуг, які можуть бути забезпечені за рахунок маркетингу. Без якісних страхових послуг, маркетинг як інструмент активізації розвитку страхового бізнесу не є таким важливим, оскільки, щоб сформувати ефективну маркетингову політику потрібен об'єкт, що рекламується та просувається на ринок маркетинговою службою страховика.

У діяльності маркетингової служби страховика можна виділити декілька основних сфер роботи або однорідних операцій які слід виконати для того, щоб страхова компанія могла надавати конкурентні страхові послуги та ефективно їх просувати. Такі сфери діяльності є своєрідними бізнес-процесами, визначивши їх страховик може значно підвищити ефективність роботи компанії в цілому. При цьому, важливе значення має правильно сформована стратегія страхової компанії, яка включає окремі та загальні цілі по кожному з окремих бізнес-процесів, які спрямовані на досягнення відповідних цілей.

Зазначимо, що одним з основних бізнес-процесів страхової компанії, що активізує розвиток страхового бізнесу є реінжіринг, спосіб підвищення ефективності управління та інструмент активізації розвитку страхового бізнесу. Адже зростаюча конкуренція ініціює потребу бути кращими в управлінні, виробництві та продажі страхових послуг. В загальному, усі бізнес-процеси значно відрізняються один від одного. Наприклад, якщо ми візьмемо і порівняємо три страхові компанії, одна з яких спеціалізується на страхуванні авіаційних ризиків, друга є дочірньою структурою великого банку та переважно страхує ризики цього банку, третя спеціалізується на наданні послуг страхування населенню через власну розгалужену мережу представництв, то бізнес процеси у всіх цих компаній будуть зовсім різними, їх важливість для самої компанії теж буде різною. Для однієї страхової компанії найважливішими будуть договори перестрахування; для іншої важливі андеррайтинг та врегулювання збитків, а для ще іншої всі основні бізнес-процеси будуть мати приблизно однакове значення [1].

Таким чином, маркетинг у страхуванні визначає низку практичних інструментів роботи страховика, що являють собою комплекс маркетингових засобів, за допомогою яких можна впливати на страхову діяльність в цілому. До них належать складові, так званого, комплексу маркетингу або маркетингової суміші - страховий продукт, ціна, збутова політика та методи стимулювання збуту [2]. Цей комплекс маркетингу має бути ретельно спланований, сформований, гнучкий та динамічно змінюватися у відповідності зі змінами які притаманні страховому бізнес-середовищу. Комбіноване використання цих інструментів супроводжує процес конструювання конкурентних переваг, які необхідні кожній страховій компанії.

Отже, маркетингові інструменти у страхуванні – це сукупність заходів та методів які використовуються страховиком для досягнення певних завдань. По мірі розвитку страхування, використанні різних маркетингових інструментів, рівень надійності українських страховиків буде підвищуватися до певного рівня, що забезпечить належну довіру споживачів. Слідом за цим, вимоги щодо надійності компанії буде просто винесено споживачами за дужки, як само собою зрозуміле, і в дію вступатимуть інші фактори вибору. Це неодмінно підвищить значення фактора якості страхового захисту і виведе його в число параметрів, що визначають комерційний успіх або невдачу страховика, викличе підвищення інтересу компаній до розширення переліку послуг та підвищення їх якості [3, с. 125 – 133].

У цьому контексті обов'язковим елементом маркетингової діяльності, що певною мірою визначає рівень розвитку та конкурентоспроможності страховика, є його поточна діяльність щодо встановлення або коригування ринкових цілей згідно з проведеними прогнозами змін у зовнішньому середовищі та оцінкою внутрішніх можливостей компанії. При встановленні цільових показників на плановий період, страхові компанії повинні збалансувати два ключові показники: масштаби діяльності, що характеризуються часткою ринку, яку займає компанія загалом і за окремими секторами зокрема; поточну прибутковість роботи, що визначає фінансову стабільність компанії, короткострокові можливості інвестування у подальший розвиток. Механізм встановлення цільових ринкових показників допомагає страховим компаніям коректно встановлювати маркетингові цілі (частку ринку, обсяг зібраних премій) з урахуванням ризиковості тих страхових послуг, які вони планують продавати. Це, за своєю суттю, є моделлю оптимізації страхового портфеля, яка вирішується з урахуванням загальної стратегії компанії за певних зовнішніх ринкових умов.

Всі маркетингові інструменти, які задіяні страховиками, покликані зміцнювати позицію страховика в споживчому сприйнятті, доповнюючи та уточнюючи сформовані уявлення про відповідний бренд. Використання різних інструментів надасть страховикам такі переваги: збільшення і оптимізацію споживчої аудиторії; збільшення обсягу продажів страхових послуг; розширення каналів дистрибуції; оптимізацію фінансових витрат на комунікаційні заходи; формування лояльності до спільного бренду партнерів; встановлення довгострокових взаємин зі споживачем [4].

Отже, маркетинг у страхуванні є новою продуктивною філософією страхового бізнесу, що допоможе страховикам відновитися після війни, а використання його інструментів послужить поштовхом для його розвитку та позитивно вплине не лише на діяльність страхових компаній, а й на розвиток ринку в цілому.

Література:

1. Страховой маркетинг: учебное пособие в схемах, таблицах, комментариях для студентов высших учебных заведений. Днепропетровск: Днепропетровская государственная финансовая академия, 2013. – 249 с.
2. Козьменко О.В. «4Р» маркетингу страхових компаній : монографія / [Козьменко О.В., Козьменко С.М., Васильєва Т.А. та ін.] ; кер. авт. кол. О.В. Козьменко. Суми : Університетська книга, 2014. 432 с.
3. Фурман В. М. Організація маркетингової служби страхової компанії// Фінанси України. – 2004. – №9. – с. 125 – 133.
4. Стецюк Т.І. Бренд як ринковий інструмент маркетингової діяльності страховика. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка» №17 (45), червень 2020 С.84-88.

РОЗВИТОК НЕОБАНКІВ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

Пандемія коронавірусу змусила людство змінити свої погляди на світові тенденції. Інноваційні технології проникають у всі без виключення сфери нашого життя, і насамперед у фінансовий сектор. З кожним днем вони все швидше підкорюють нові ринки традиційних послуг, змінюють їх, роблять більш зручними, швидкими та вигідними.

Необанкінг — найважливіший етап еволюції фінансових технологій. Вирішенням цієї проблеми може стати масова поява та розвиток необанків.

Головна ідея необанкінгу полягає у максимальному задоволенні потреб клієнтів, мінімізації тимчасових, емоційних, фінансових витрат та усуненні проблем, що виникають у рамках співпраці з традиційними кредитними організаціями. Його ефективне функціонування ґрунтується на повноцінній нормативно-законодавчій базі, розвиненій економіці та фінансовій грамотності населення. [1]

Для подальшого аналізу розглянемо позитивні та негативні сторони необанку. До переваг такого банку можна віднести:

- мінімум витрат на будівництво, ремонт головного офісу та філій, оскільки банк створюється на цифровій платформі в інтернеті;
- мінімум витрат на ведення документообігу, вся документація ведеться онлайн режимі;
- ведення та управління операціями по рахунку у зручний час, у зручному місці будь клієнт вдома, в офісі, у пробці та з будь-якого цифрового носія (смартфон, планшет, персональний комп'ютер);
- позбавлення клієнта від очікування у черзі у питаннях роботи;
- швидкість та легкість контролю за станом рахунку в режимі онлайн,
- отримання консультацій фахівців банку у будь-який зручний час;
- конфіденційність;
- доступність. [2]

Проте також є перешкоди, що стримують темпи розвитку необанків. Серед них можна виділити проблеми як зі сторони банку, так і з сторони клієнта. Негативними сторонами необанкінгу є:

- витрати на створення та використання додатків та спеціалізованих програм, сайтів для обслуговування клієнтів;
- витрати на розробку та впровадження надійного захисту від кібер-шахраїв та вірусних програм;
- недостатність інвестиційного капіталу;
- великі початкові вкладення коштів у розвитку необанку;
- можливість виникнення проблем на сервері;
- недовіра юридичних осіб, фізичних осіб, а також малого та середнього бізнесу до банків загалом та необанків зокрема;

- низький рівень фінансової грамотності населення та елементарних знань основ банківської справи. [2]

Проаналізувавши позитивні та негативні сторони функціонування необанків, можна відзначити, що є і стримуючі фактори розвитку, але насамперед, необанкінг – інновація в банківському секторі, яка розвивається дуже активно і буде розвиватися надалі, надаючи доступні послуги клієнтам.

Необанки набувають популярності через зручність використання. «Банки без відділень» відкривають віртуальні картки клієнтам, які здійснять ідентифікацію. Отже, наразі спектр послуг у необанках виглядає наступним чином:

- рахунки та операції;
- кредитування;
- інвестиції;
- депозити тощо.

В даний момент необанки починають використовувати і нові формати, такі як:

- P2P-кредитування;
- краудфандингові платформи;
- фінансові роботи-консультанти;
- криптовалюти. [2].

Отже, необанкінг – це новація, яка набула поширення у громадян, через доступність та зручність використання.

Література:

1. Банкінг майбутнього: трансформація форми або суті. – URL: <https://www.terrasoft.ru/financial-services/insights/future-banking>.
2. Беззуб Р. Ю. Проблеми розвитку необанків в Україні / Р. Ю. Беззуб // Розвиток банківських послуг та інновацій в цифровій економіці: матеріали наук.-практ. інтерн. конф. студ. аспір. і молод. вчених, Київ : КНЕУ. – 14 квітня 2019 р. – 57-59.
3. Городянська Л. В. Особливості функціонування необанків / Л. В. Городянська // Фінансово-кредитні системи в умовах зміни ділових циклів: Міжн. наук.-практ. Інтернет-конф., Київ. – 15 травня 2019р. – с. 141-143.
4. Гут Л. В. Необанки: зарубіжний та вітчизняний досвід функціонування / Л. В. Гут // Фінансово-кредитні системи в умовах зміни ділових циклів: Міжн. наук.-практ. Інтернет-конф., Київ. – 15 травня 2019р. – с. 143-145.

Стрибайло А.Ю.

*«Фінанси, банківська справа та страхування», 5 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

*Науковий керівник – к.е.н., доцент, доцент кафедри банківської справи
та страхування Ходакевич С.І.*

CBDC ТА ЇХ ВПЛИВ НА ФІНАНСОВУ СИСТЕМУ

За майже п'ятнадцятирічну історію розвитку криптовалютної індустрії, блокчейн технологія здійснила неабиякий розвиток і від ідей поодиноких ентузіастів стала світовим

феноменом, де дослідженням даної теми займаються найрозвинутіші країни світу. Світові регулятори намагаються розробити нормативну базу для традиційних криптовалют і одночасно створюють свою централізовану криптовалюту під назвою CBDC [1].

Central Bank Digital Currency (CBDC) – цифрові валюти центральних банків або національні криптовалюти. Це цифрова форма фіатних грошей (цінність походить не від власної вартості та гарантії обміну на золото, а від державного наказу). CBDC номінована в національних розрахункових одиницях і може слугувати законним засобом платежу. Одна з головних відмінностей цифрових валют центральних банків від наприклад біткоїну це у формах використання, країни хочуть щоб CBDC була повноцінним додатковим засобом платежу в країні, хоча і біткоїн визнаний таким в Сальвадорі і ЦАР, але все ж це не світове визнання.

Немає єдиної загальноприйнятої класифікації CBDC, проте є ключові моделі такої валюти, дизайн яких характеризується типом архітектури, інфраструктури, рівнем анонімності, технологією та умовами доступу.

Говорячи про архітектуру цифрової валюти, виділяють чотири види CBDC [2]:

- Пряма, або оптова CBDC. Цей тип розглядає CBDC як платіжну систему, керовану центральним банком. Оптова цифрова валюта має вузьке коло використання — операції з нею можуть здійснювати банки та інші фінансові установи. Прикладом таких операцій з CBDC може слугувати передача активів або грошей між двома банками.
- Гібридна CBDC є проміжним рішенням, чимось середнім між прямими й непрямими CBDC. Обробкою платежів займаються посередники, однак сама цифрова валюта є прямою платіжною вимогою до центрального банку. Центральний банк, своєю чергою, веде реєстр з усіма транзакціями й керує резервною технічною інфраструктурою.
- Посередницька CBDC практично аналогічний гібридній формі. Розрізняє їх те, що в посередницькій CBDC центральний банк контролює лише оптовий реєстр, а не центральний реєстр усіх роздрібних транзакцій.
- Непряма, або синтетична CBDC в основі лежить модель надання роздрібною цифровою валюти опосередковано через фінансових посередників. Цей тип архітектури, фактично, – платіжна система, якою керують посередники, котрі надають роздрібним клієнтам усі зобов'язання відповідно до вимог центрального банку.

Залежно від типу доступу, можливі два варіанти роздрібних CBDC:

- Доступ на основі облікового запису. Такий тип доступу передбачає наявність цифрового гаманця у користувача. Отже, гаманець можна ідентифікувати в блокчейні, а його користувач матиме змогу здійснювати безготівкові перекази.
- Доступ на основі токенів. Цей варіант доступу забезпечує більшу конфіденційність переказів. Токени можна обмінювати на фізичні та віртуальні валюти CBDC через посередників. Однак цей тип доступу створює нові ризики незаконної діяльності, оскільки персональні дані транзакцій захищені від комерційних сторін та державних органів через приватний процес аутентифікації.

Переваги та недоліки CBDC

Переваги	Недоліки
• Зниження витрат на фінансові послуги завдяки обмеженню друку банкнот і відсутності необхідності фізичного розподілу готівки. • Можливість аналізу та моніторингу всіх фінансів, що надходять через центральний банк, у реальному часі. • Можливість здійснення швидких, простих, та прозорих переказів. • Сприяння фінансовій інклюзії: спрощення процесу виплати коштів. • Запобігання незаконній діяльності: оскільки валюта є цифровою, здійснені нею транзакції легко відстежити.	• Кіберризика і складніший захист від потенційних кібератак. • Практично повна втрата анонімності. Конфіденційні дані тепер будуть відомі регуляторам, які, своєю чергою, зможуть відстежувати та контролювати всі транзакції. • Різниця в правових та нормативних рамках у різних країнах. Оскільки технологія CBDC нова, процес і гармонізація її впровадження у світі буде викликом.

Джерело: створено автором

Сценарії застосування CBDC:

• CBDC замість готівки. Користувачам пропонують перехід від традиційних грошей на більш зручний цифровий варіант. Поява таких криптогрошей майже не вплине на грошово-кредитну політику країни.

• CBDC замість платіжних систем. Оплачувати товари та послуги стане зручніше та простіше, але при цьому різко зросте роль ЦБ на ринку платіжних систем. Національна криптовалюта безпосередньо конкуруватиме з платіжними системами, що призведе до значних змін у грошово-кредитній політиці.

• CBDC замість депозитів. У цьому випадку на грошово-кредитну політику чекають глибокі зміни. З іншого боку, зміниться роль комерційних банків.

CBDC відкривають центробанкам та урядам світу двері до абсолютно нового регулювання та надають їм владу, якої у них ще не було. І мова не лише про ширші можливості зі збору платіжної інформації громадян, деанонімізацію розрахунків, мінімізацію відмивання грошей чи ухилення від оподаткування. Наприклад, при здійсненні виплат цифрові гроші можна "програмувати".

Сьогодні лідером запровадження CBDC є Китай. Китайська Народна Республіка затвердила цифровий юань (e-CNY) як офіційну валюту. Розробкою технології займалися з 2015 року, а тестування розпочали вже за 4 роки. Китайський уряд заохотив до співпраці над цифровою валютою кілька найбільших державних банків, а також техногігантів Huawei та Ant. Вже в середині осені 2021 року понад 140 мільйонів людей мали гаманці та можливість використовувати нову валюту для переказів на понад \$9,7 млрд [3]. Введення цифрової валюти спростить проведення операцій з юанем і може конкурувати із загальним вжитком долара. У той час, коли доларові платіжні системи, такі як SWIFT, застарівають, — новий e-CNY має кращі перспективи через більшу швидкість та меншу вартість операцій. Швидше за все, нова валюта складатиме більш серйозну конкуренцію долару.

Тому така швидкість розробки у розвинутих країнах та прямих геополітичних конкурентах свідчить, що CBDC є «геополітичною зброєю», адже вона ставить під сумнів гегемонію долара США на світових ринках і якщо для бізнесу буде набагато вигідніше використовувати цифрові гроші то він неодмінно цим скористується.

Але головні загрози випливають з переваг, через те, що регулятори можуть в онлайн режимі спостерігати за обігом та швидко реагувати, тобто трансмісійний механізм скорочується до декількох днів. Такий контроль створює можливість для держави зловживати власною монополією, особливо ця проблема актуальна для авторитарних країн, де таким інструментом можна укріпити свій авторитаризм та ще більше придушувати права людини. Тому разом з розробкою CBDC необхідна розробка механізмів безпеки. Також така централізація значно збільшує ризик кібератак на уряд і можливою втратою коштів у населення, адже такою атакою можуть займатися великі країни для просування власних інтересів.

Можна підсумувати, що CBDC все ж таки не є криптовалютою в традиційному розумінні, вона є централізованою та допускається можливість емісії, що прямо протилежне до принципів криптовалюти. Але CBDC, на мою думку, є наступним етапом розвитку грошей враховуючи її беззаперечні переваги та ризики, які вона в собі несе. Велику роль відіграє план застосування цифрових грошей, адже від цього прямо залежить вплив на фінансову систему. Зрештою, поки що жоден центробанк не говорить про безальтернативність цифрових грошей. Тож вибір користуватися ними, довіряти кошти перевірненій століттями банківській системі чи використовувати стару добру готівку залишатиметься за кожною людиною.

Література:

1. BIS Papers No 107 «Impending arrival – a sequel to the survey on central bank digital currency»: <https://www.bis.org/publ/bppdf/bispap107.pdf>
2. BIS Working Papers No 880 «Rise of the central bank digital currencies: drivers, approaches and technologies»: <https://www.bis.org/publ/work880.pdf>
3. Reuters: <https://www.reuters.com/technology/95-billion-spent-using-chinese-central-banks-digital-currency-official-2021-11-03/>

Терно Н.А.

«Фінанси, банківська справа та страхування», 4курс

ДВНЗ «Київський національний економічний університет»

Науковий керівник – к.е.н., доцент, професор кафедри банківської справи та страхування Білошапка В.С.

КРЕДИТНІ СПІЛКИ У ЕКОНОМІЧНОМУ ВІДРОДЖЕННІ УКРАЇНИ

Незважаючи на відносно молодий вік кредитно-кооперативного руху в Україні, діяльність кредитних спілок з кожним роком привертає дедалі більше уваги як з боку науковців, так і з боку населення.

Особливо актуальною зробилася проблема розвитку цього руху у період економічної кризи та війни, адже розвиток національних кредитних спілок відбувається в умовах фінансової нестабільності. Проблеми розвитку сучасної кредитної кооперації в Україні

повинні отримати суттєву підтримку держави на законодавчому і виконавчому рівнях, враховуючи чисельність задіяного населення та світову вагу цього сегменту фінансового ринку в розвинутих ринкових державах світу.

В даному проєкті використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів наукового дослідження, в тому числі методи вибірки і узагальнення – для оцінки діяльності кредитних спілок, а також методи формалізації та спостереження – для вивчення регулятивних тенденцій в цій сфері.

На сучасному етапі розвитку економіки України необхідності набуває якісно новий підхід до формування рекомендацій щодо розвитку кредитних спілок, які створили б фінансовий базис ефективного задоволення потреб населення та суб'єктів господарювання в умовах воєнного стану та економічного відродження.

Теоретичні, методичні та практичні засади розвитку кредитних спілок відображені у роботах таких вітчизняних дослідників, як Р. Коцовська, О. Луцишин, А. Оленчик, І. Сало, Л. Катан, В. Косюга, Р. Корінець, С. Гелей. Значну увагу питанням розвитку кредитних спілок та підходів до їх регулювання приділяли у своїх працях зарубіжні дослідники такі як А. Дежарден, Е. Делан, Р. Оуен, Ш. Фур'є, У. Райффайзен. Високо оцінюючи наукові здобутки вчених, слід наголосити, що подальшого дослідження потребують питання, що пов'язані із удосконаленням регулятивних і економічних механізмів стабілізації діяльності кредитних спілок України в умовах воєнного стану та економічного відродження в післявоєнний період. Окремо наголосимо на стрімкому розвитку бізнесу кредитних спілок, а це вимагає як слідування трендам, так і постійних новацій.

За 150 років свого існування кредитна кооперація пройшла важкий шлях еволюції. У кожній державі вона відрізнялася специфічними ознаками та різноманітністю форм, і на це неодноразово звертається увага в наукових дослідженнях [1, с.7]. Перший кооперативний закон був прийнятий в Англії 1853 року. Майже в усіх країнах Європи закони про кооперацію було прийнято у другій половині XIX ст., зокрема в Західній Україні в 1873, у Східній – в 1897 роках. У 1917 році, завдяки Лютневій революції, спеціальний кооперативний закон було прийнято в Росії. Його положення визнала чинними і Українська Центральна Рада [2, с.34]. Прийняття перших спеціальних законів дозволило кооперативам стати рівноправними суб'єктами господарювання з іншими організаціями, а законодавчі документи забезпечили порядок створення і рамки діяльності кооперативів.

Ідеологічні передумови виникненню кооперативів сприйнялися добре, враховуючи розвиток культури, освіти та засобів масової інформації [3, с.11].

Також зауважимо, що найвидатнішими ідеологами кооперації XIX і початку XX ст. були Роберт Оуен і Вансітарт Ніл - в Англії; Шарль Фур'є, Луї Блан і Шарль Жид - у Франції; Фрідріх Райффайзен і Герман Шульце-Де-Літч - в Німеччині; також український вчений-економіст Михайло Туган-Барановський [4]. Саме Фрідріх Райффайзен розробив та реалізував на практиці ідею організації сільських кооперативів на підставі таких принципів: відсутність вступних та пайових внесків; спільна необмежена відповідальність за обов'язками кооперативу; видача позики тільки членам товариства і тільки на виробничі потреби; обмежена кількість позичальників; робота членів правління на громадських засадах; заборона участі в інших товариствах; намагання здешевити позики. У подальшому життя вносило свої корективи в принципи організації сільських кредитних кооперативів.

Результати дослідження та аналізу діяльності кредитних спілок в Україні дозволили нам виокремити їх проблеми станом на початок 2022р.(до початку війни). Це консервативне

законодавство; недостатній рівень контролю за фінансовим станом; залучення кредитними спілками «квазі-депозитів»; проблеми виходу з ринку; проблеми оподаткування.

Звісно, війна значно ускладнила умови роботи надавачів небанківських фінансових послуг, негативно вплинула на терміни та якість звітування. Учасники ринку мають мобілізувати ресурси для оперативного вирішення ключових проблем діяльності та продовження роботи. Для сприяння роботі НБФУ НБУ надав низку регуляторних послаблень та продовжив строки подання інформації й плану заходів для виконання рекомендацій регулятора за результатами інспекційних перевірок, проведених у 2022 році. Щодо кредитних спілок, то у IV кварталі 2021 року тривало поступове зменшення їх кількості, обсяг кредитного портфеля знизився, операційні доходи скоротилися. Обсяг кредитного портфеля кредитних спілок зменшився в цілому на 11%. Заявлена якість кредитного портфеля залишалася незмінною: три квартали поспіль частка кредитів, прострочених більш як на 90 днів, зберігалася на рівні 14%. Кредитні спілки завершили рік із невеликим прибутком. Цьому сприяло зменшення витрат на формування резервів. На 1 січня 2022 року норматив достатності капіталу порушили три кредитні спілки, з яких дві було виключено з Державного реєстру фінансових установ у I кварталі 2022 року.

НБУ визначив дії на підтримку кредитних спілок під час війни. Серед основних напрямків: можливість тимчасового зупинення діяльності кредитних спілок із власної ініціативи на час дії воєнного стану; продовження пом'якшення регуляторних вимог до кредитних спілок та відтермінування впровадження нових ліцензійних вимог; відтермінування звітування; відтермінування подання звітності у форматі XBRL до скасування воєнного стану в Україні.

Також вкажемо, що Постановою «Про врегулювання діяльності фінансових установ» від 26.02.2022 року № 24 на період дії воєнного стану НБУ встановив, що кредитні спілки можуть не видавати:

- внески (вклади) за договорами про залучення строкового внеску (вкладу) та нараховані проценти за цими внескам (вкладами) до закінчення строку їх дії;
- додаткові пайові внески членам кредитної спілки в разі звернення про їх видачу;
- кредитні спілки обмежують видачу готівки у гривні – не більше 100 тис. грн на добу на одного члена кредитної спілки
- водночас кредитні спілки мають право встановлювати граничну суму видачі готівки у гривні на добу на кожного члена кредитної спілки за умови дотримання обмеження у 100 тис. грн.

Досліджуючи перспективи участі кредитних спілок у економічному відродженні України, зупинимось на таких:

- розширення переліку послуг та продуктів кредитних спілок на ринку фінансових послуг, а також можливості їх надання на вигідніших умовах;
- підвищення рівня капіталізації та стресостійкості кредитних спілок та, як наслідок, зміцнення надійності сектору та довіри до нього споживачів;
- підвищення рівня доступності фінансових послуг для широкого загалу та малого бізнесу, особливо у віддаленій та сільській місцевостях, що дуже важливо на етапі відродження економіки після війни;
- забезпечення єдиних високих стандартів захисту прав споживачів, що поширюватимуться на членів кредитних спілок нарівні з іншими фінансовими установами;

- посилення співпраці кредитних спілок з територіальними громадами з метою підтримки реалізації регіональних програм соціального та економічного післявоєнного відновлення територій

Регулятивні тенденції демонструють вектор до спрощення регулювання. Так, НБУ у зв'язку з воєнним станом дозволив кредитним спілкам визначати рівень прострочення договорів кредиту відповідно до нових умов договору кредиту, пов'язаних із реструктуризацією зобов'язань за таким договором. Крім того, кредитним спілкам продовжено максимально можливий строк (до 18 місяців) дії плану відновлення фінансової стабільності і знято обмеження на пролонгацію кредитних договорів, укладених із пов'язаними особами кредитної спілки. Ці та інші зміни передбачені постановою Правління Національного банку України від 10 травня 2022 року № 97 «Про внесення зміни до постанови Правління Національного банку України від 06 березня 2022 року № 39».

В якості висновку зазначимо, що кредитні спілки зробили колосальний ривок у розвитку в останні роки, і цей бізнес в Україні розвивається динамічно. Війна йде, але життя триває — без гарантій, без впевненості у завтрашньому дні, але з величезною вірою та надією на світле майбутнє. Паралельно наголошуємо на змінах пріоритетів фінансового ринку, тенденціях до спрощення регулювання та незмінності прагнення кредитних спілок працювати та відроджувати економіку.

Література:

1. Катан Л.І., Косюга В.В., Добровольська О.В. Економічна сутність кредитної спілки як особливої форми сільськогосподарської кредитної кооперації. *Вісник Дніпропетровського Державного аграрного університету*. 2015. № 1. С. 6-10. — URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vddau_2015_1_3
2. Гелей С.Д., Пастушенко Р.Я. Теорія та історія кооперації: Підручник. К.: Знання, 2006. 513 с.
3. Корінець Р. Я. Інформаційне забезпечення сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів : посібник для тих, хто хоче розвивати сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи / [Р. Я. Корінець, М. Й. Малік, Я. Я. Рибак та ін.], за ред. Р. Я. Корінця. — К.: Едельвейс, 2015. — 144 с.
4. Лащ А. С. Кооперація: передумови виникнення і розвитку. *Ефективна економіка*. 2019. № 8. — URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7231>

Тесленко А. А.
«Фінанси, банківська справа та страхування», 3 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник — к.е.н., доцент, професор кафедри
банківської справи та страхування Іванова Т.Г.

ЗАХОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКУ

В економіці України особливе місце займає забезпечення постійного та безпечного розвитку банківської системи, функціонування якої ускладнюються появою кризових ситуацій у різних сферах економіки. Банківська система являє собою одну основну складову фінансової

системи. Забезпечення високого рівня фінансової безпеки банків є одною з найбільших проблем, оскільки це пов'язано з ризиком, можливим витоком інформації, наявністю внутрішніх і зовнішніх загроз.

За статистикою НБУ на 01.01.2021 рік 32 банки звернулись за фактом платіжного шахрайства відносно своїх клієнтів. Середня сума знизилася в порівнянні з минулим роком і склала 1900 грн (в 2019 році – 2100 грн). Кількість шахрайських операцій з картками збільшилася і становить 101 тис., що на 41% перевищує показники 2019 роки (71,9 тис.). Середня сума шахрайства в банкоматах – 3 646 грн, в мережі інтернет – 1 622 грн, в торгових мережах 1 984 грн, на інші способи доводиться в середньому 1 140 грн. В 2020 році в тренді зберігається соціальна інженерія та шахрайство в мережі, на другому місці – шахрайство в банкоматах (в основному – фішинг) [1].

Також, якщо брати з особистого досвіду роботи у відділі дистанційного обслуговування клієнтів в банку ПУМБ, банк стикається з наступними видами шахрайських дій: 57% звернень клієнтів - дзвінок шахрая і прохання надати паролі, код CVV і інші особисті дані; 21% - перекази коштів на рахунок шахрая; 9% - оплата товару на OLX (клієнт надає продавцю всі дані карти і потім проходить списання коштів); 8% - списання з автоматичним підбором цифр карти, дати закінчення та CVV; 5% звернень клієнтів - викрадення карти та фішинг [2].

Тому, особливий характер банківської діяльності, заснований на різних прийомах використання коштів, на ступені захищеності інформації, зумовлює і відповідні специфічні підходи до забезпечення фінансової безпеки банків.

Специфічність заходів фінансової безпеки полягає в тому, що вони мають поділятися на дві категорії заходи загального та заходи спеціального характеру. Заходи фінансової безпеки загального характеру:

- планування використання фінансових ресурсів банку;
- захист банківських операцій;
- облік та контроль використання фінансових ресурсів;
- забезпечення умов для надійного зберігання готівки, цінностей, цінних паперів і фінансових документів;
- оптимізація умов формування фінансових ресурсів банку;
- формування сприятливих умов для ефективного використання фінансових ресурсів банку;
- своєчасне і повне виконання банком своїх фінансових зобов'язань;
- дотримання встановлених норм і правил фінансової діяльності;
- цільове використання коштів;
- диверсифікація використання фінансових ресурсів;
- здійснення витрат відповідно до наявних фінансових можливостей;
- розподіл фінансових повноважень посадових осіб банку;
- контроль роботи осіб, зайнятих у роботі з фінансами банку;

Заходи фінансової безпеки спеціального характеру:

- заходи фінансової розвідки;
- заходи з протидії неконтрольованому витоку коштів;
- заходи з протидії втягуванню банку в незаконну фінансову діяльність.

Заходами з протидії втягуванню банку в незаконну фінансову діяльність є:

- фінансовий моніторинг операцій клієнтів банку;

- перевірка надійності кредиторів і законного походження їх фінансових ресурсів;
- інформаційно-аналітичне супроводження банківських операцій;
- формування картотеки ненадійних клієнтів і партнерів;
- дотримання заходів безпеки у процесі співпраці з кредиторами, партнерами і клієнтами;
- моніторинг суб'єктів фондового ринку [3, с.270].

Сам же процес забезпечення фінансової безпеки банку являє собою сукупність заходів, спрямованих на формування фінансових ресурсів, запобігання збиткам та ефективне використання коштів у його фінансово-господарській діяльності. Безпосередньо заходи із забезпечення фінансової безпеки виконуються у чотири етапи:

1. Визначення загроз фінансовій безпеці банку, їх небезпечності та механізмів негативного впливу на фінансовий стан банку.
2. Визначення уразливих (слабких) місць і напрямів у фінансовій безпеці банку, розроблення та застосування заходів захисту та протидії негативному впливу загроз.
3. Визначення сильних сторін та переваг фінансової безпеки банку, проведення заходів щодо мінімізації ризиків використання коштів.
4. Формування (використання) сприятливих умов для здійснення фінансово-господарської діяльності банку, реалізація заходів захисту його господарських і банківських операцій [3, с.272].

Оскільки переважну частину фінансових ресурсів банку становлять обігові кошти, то важливого значення для фінансової безпеки набуває захист банківських операцій, де здійснюється найбільший обіг коштів. Тут слід звернути увагу на те, що банківські операції, є найбільш ризиковим видом діяльності банків, тому завжди потребують досконалого захисту [4, с.256].

Можна зробити висновок, що фінансова безпека банку представляє собою стан надійності банку, який характеризується здатністю вистояти перед можливими внутрішніми та зовнішніми загрозами, які переслідують банківську діяльність, з метою забезпечення стабільного середовища для належного функціонування та розвитку в умовах впливу дестабілізуючих факторів навколишнього середовища та захищеності фінансових інтересів зацікавлених сторін. Також, фінансова безпека має важливий вплив на вибір клієнтом банку, якому він у майбутньому буде довіряти свої кошти.

Література:

1. Статистика НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zbitki-vid-nezakonnih-diy-iz-platijnimi-kartkami-zmenshilisya-bilshe-nij-udvichi>
2. Актуальна інформація про роботу ПУМБ. URL: <https://www.pumb.ua/info>
3. Зубок М. І., Яременко С. М. Безпека банківської діяльності : підручник. Київ: КНЕУ, 2012. С. 268-272.
4. Шевців Л. Ю., Сенишин Б. Б. Шляхи підвищення фінансової безпеки банків України в умовах глобалізаційних процесів 2020. №9. С.256-258. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2020-9_0-pages-254_262.pdf.

ДИСТАНЦІЙНА ПРАЦЯ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КАДРОВОЇ БЕЗПЕКИ ФІНАНСОВОГО БІЗНЕСУ

У повсякденне життя увійшло постійне користування Інтернетом, мобільним та електронним зв'язком, відео-конференцій і все це зумовлено різноманітними причинами, але не можна ігнорувати таку причину як світова пандемія вірусу COVID-19. Розповсюдження вірусу COVID-19 найбільше вплинуло на використання споживачами банківських послуг дистанційних банківських послуг з метою дотримання соціальної дистанції. З іншого боку, все більше банківських установ та їх персонал надає пріоритет дистанційній праці, що представляє можливість гнучкого розподілу робочого часу.

З точки зору О.О. Герасименко, «дистанційну зайнятість потрібно розглядати не лише з позицій нестандартності, а й з точки зору нових форм трудових відносин, оскільки така форма соціально-трудова відносин передбачає комплекс нововведень щодо взаємодії держави, найманих працівників, роботодавців, яка на практиці породжує низку соціально-економічних зисків і загострює організаційно-правову визначеність» [1, с. 229].

Дистанційною, на думку О.В. Демченко, «є робота, яка здійснюється працівником на регулярній основі з дотриманням вимог трудового законодавства й інших актів, що містять норми трудового права. Характерною особливістю цієї форми організації правових відносин з роботодавцем є місце розташування працівника при виконанні своїх трудових функцій, а саме поза межами розташування роботодавця та стаціонарного робочого місця, й умова підтримання взаємодії між роботодавцем і працівником за допомогою використання способів електронного зв'язку» [2, с. 43].

Перехід на дистанційну працю в зв'язку з пандемією вірусу COVID-19 вплинув на рівень безробіття та оплату праці персоналу як в Україні, так і в світі. Так, відповідно дослідженню SMIDA, динаміка відсотку безробіття в розвинутих країнах мінлива. Починаючи з 2015 до 2019 року, відсоток безробіття знижувався з 6,5% до 4,8%, а з 2020 року відбувається неймовірний підйом – майже в два рази, а саме до 7,8%. Але слід зазначити, що на протязі 2021 року відбувається зниження відсотку безробіття, що свідчить про те, що юридичні та фізичні особи почали адаптуватись до умов пандемії COVID-19 з використанням дистанційної праці. За прогнозами дослідження SMIDA, відсоток рівня безробіття у 2022 році буде становити 6,3% [3].

Дослідивши данні Мінфіну, бачимо, що в порівнянні з 2018 роком, коли середня заробітна плата становила 10 573 грн., відбувався її різкий спад у січні 2019 року до 9 223 грн. Це відповідає тому, що саме в цей час розпочався розвиток пандемії COVID-19 і відбувалось звільнення персоналу, що і призвело до зниження середньої заробітної плати. Протягом 2020 року ситуація почала стабілізуватися, але щоб досягти рівня 2018 року, знадобився час, а саме 6 місяців. І в 2021 році, середня заробітна плата становила 14045 грн., що перевищує минулі показники на ~4000 грн. Це свідчить, що економіка України з часом адаптувалася до пандемії COVID-19 [4].

На жаль, економіка України стикнулася з таким негативним явищем, як приховане безробіття. Приховане безробіття — це ситуація вимушеної неповної зайнятості або перерви у роботі, що не обліковується як звільнення, а оформлюється як, наприклад, неоплачувана відпустка. За оцінками Центру економічної стратегії, персонал що знаходився в стані прихованого безробіття на піці карантину складав приблизно 3 млн, або 17% усієї робочої сили. Ці люди частково або повністю втратили заробітну плату, залишаючись формально зайнятими. Така політика збереження робочих місць за персоналом добре працює у короткостроковій перспективі, але потребує іншого вирішення, коли карантинні обмеження або економічна ситуація не дозволяють відновити повноцінну роботу. Передусім це вигідно компаніям, а також працівникам, які змогли знайти можливість заробляти в інший спосіб. Але для найбільш вразливих ситуація раптової втрати доходу є катастрофічною: у квітні 2021 року більше половини (55%) жителів міст України з населенням понад 50 тис. осіб повідомили, що мали достатньо заощаджень лише на місяць чи менше [5].

За прогнозами МОП, для молодих людей виникають ризики бути виключеними з ринку праці або «відкладати» вихід на ринок праці — зокрема через кризу в сфері освіти. Адже, чотири з п'яти (79%) серед тих, хто навчалися, були змушені зробити перерву у навчанні; частина з них залучені до дистанційного навчання, яке, втім, не завжди відбувається достатньо ефективно. Молодих людей, що мали б переходити від навчання до роботи, вже називають «lockdown generation», тобто «поколінням локдауну». Вони мають більшу ймовірність бути не зайнятими або ризикують мати менший заробіток і бути звільненими у першу чергу, а також частіше працюють у неформальному секторі [5].

Переведення колективів банківських установ на дистанційну працю допомагає не тільки захистити людей від зараження вірусними інфекціями. Такий підхід відкриває перед банківським бізнесом нові можливості. Якщо правильно вибудувати всі процеси та грамотно управляти банківським персоналом, то в підсумку можна підвищити продуктивність співробітників, знизити витрати та поліпшити бізнес-показники. Перевагами дистанційної форми праці є:

1. Збереження часу. За даними опитування Міжнародного кадрового порталу, проведеного в 2016 році в Україні, працівники аби добратися до роботи, в середньому витрачали годину, причому третина опитаних витрачала від 1 до 1,5 години на дорогу в один бік [6].

2. Скорочення негативного впливу на довкілля.

3. Збільшення продуктивності праці. За даними аналітичної компанії Visier, майже семеро з десяти працівників (68%) у Британії, за власною оцінкою, почуваються більш продуктивними — або принаймні не менш продуктивними — вдома, ніж в офісі [7].

4. Можливість проводити більше часу з родиною. Робота вдома дозволяє більше часу проводити з родиною. Це, не в останню чергу, покращує самопочуття працівників. Віддалені працівники почуваються щасливішими під час роботи у 29% випадків частіше порівняно з працівниками, які виконують роботу з офісу [8].

В умовах дії карантинних обмежень, коли турбота про здоров'я персоналу банків вийшла на перший план, найбільш оптимальним варіантом для банківського бізнесу стає перехід на дистанційну форму праці. Раніше дистанційно працювала лише окрема кількість персоналу, але зараз, з розвитком різноманітних спеціалізованих програм, персонал банків має можливість працювати вдома. Пандемія COVID-19 спричинила розвиток різноманітних програм для відео-конференцій таких як Zoom, Mind Meeting, Google Meet, TrueConf та інші.

З часом пандемія COVID-19 залишиться в минулому, а дистанційна форма праці залишиться в роботі банківського бізнесу й надалі із часом буде тільки продовжувати розвиватись.

Література:

1. Герасименко О.О. Дистанційна зайнятість як тренд цифрової економіки: нові можливості, нові соціальні ризики. Київ : КНЕУ 2019. С. 228–231.
2. Демченко О.В. Механізм правового регулювання дистанційної зайнятості за трудовою регламентацією. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». 2019. Вип. 2. С. 42–45.
3. SMIDA. Відновлення триває попри перешкоди. URL:<https://smida.gov.ua/news/publications/ogladrinkuakcijza18listopada> 1.
4. Мінфін. Середня заробітна плата по Україні. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/salary/average/ukraina/>.
5. Коронавірус і дистанційна робота: що зробила держава. URL:<https://cedos.org.ua/researches/koronavirus-i-dystantsiina-robota-shcho-zrobyla-derzhava/> (дата звернення: 21.04.2022).
6. Скільки часу витрачають українці на дорогу до офісу? URL: <https://grc.ua/article/18563>
7. Solve your most critical people challenges today. URL: <https://www.visier.com/>.
8. Owl Labs. Working from home allows you to spend more time with your family. URL: <https://owllabs.com/state-of-remote-work/2019/>

Шаласєв В.Ю..

*«Фінанси, банківська справа та страхування», 3 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

*Науковий керівник – к.е.н., доцент, професор кафедри банківської справи
та страхування Іванова Т.Г.*

РИЗИКИ ДІЯЛЬНОСТІ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ COVID 19

У 2020 році одним з головних чинників впливу на економічні процеси виявився фактор розповсюдження пандемії COVID-19. У відповідь на пандемію COVID-19 відбулись суттєві зміни у життєдіяльності багатьох держав світу, у тому числі і в Україні. Так, було запроваджено надзвичайний стан в цілому в країнах або в окремих регіонах чи сферах; майже у всіх країнах запроваджено санітарно-епідеміологічні заходи (карантинні зони, перевірка температури, скасування масових заходів, закриття навчальних та культурно-розважальних закладів); встановлено обмеження виїзду/в'їзду до країн та пересування всередині країн; посилено роль державного управління в надзвичайних умовах; встановлені обмеження трудової діяльності; введені нові дистанційні форми праці та освіти. Такі безпрецедентні кроки спричинили уповільнення економічного розвитку у країнах світу, у тому числі ЄС.

За підсумками I кварталу 2020 року ВВП країн Євросони через кризу впав на 3,6% і зростання на 0,0% в останні 3 місяці 2019 року. Падіння ВВП відбулося і в порівнянні до I кварталу 2019 року. Зокрема, таке падіння ВВП Австрії становило 2,6%, Іспанії – 5,2%, Франції – 5,3%, Італія – 5,3%. Не стала виключенням і Україна, де за підсумками I кварталу

2020 року сезонноскориговане падіння ВВП до попереднього кварталу склало 0,7%, а падіння квартал до відповідного кварталу – 1,3%. Але найбільших втрат вітчизняна економіка зазнала у II кварталі 2020 року. За попередніми оцінками Мінекономіки падіння ВВП до II кварталу 2019 року склало 11% [1].

У 2020 - 2021 роках мале підприємництво як в Україні так і в світі зазнало нового чутливого удару внаслідок спалаху пандемії COVID-19, спричинених нею кризових процесів і порушення стабільності в економіці. До основних ризиків формування малого підприємництва також додалися нові, зокрема: фінансова незахищеність порівняно з великим підприємництвом; підвищена чутливість до макроекономічних чинників; швидке падіння прибутків малих підприємств; скорочення кількості працівників на підприємствах; швидке зростання рівня циклічного безробіття. Вже після двох тижнів карантинних обмежень, велика кількість малих підприємств почали отримувати збитки у вигляді значних фінансових втрат; у сферах обслуговування, розваг, та громадських харчування, в той час як ситуація для середніх і великих підприємств не була настільки ж критичною [2].

В наш час підтримка підприємницької діяльності дуже важлива як для економічного так і соціального розвитку України. В цьому питанні актуальною передумовою розвитку підприємництва є належна підтримка держави, для покращення економічної ситуації. Для подолання наслідків COVID-19 передусім дослідимо антикризові заходи в Україні та проаналізувати зарубіжний досвід інших держав [3]:

1. Німеччина. Бундестаг виділив для підтримки малого бізнесу 156 мільярдів євро, які передбачають, серед іншого, скорочення податкових надходжень на 33,5 мільярда євро через податкові канікули.

2. Велика Британія. Для тих підприємств які не можуть погасити вчасно борги через падіння економіки в період пандемії уряд Великої Британії послаблює законодавство «Про банкрутство» з метою продовження їх діяльності.

3. Франція. Для компаній які тимчасово відсторонили свої робітників в період карантину виділили 8,5 мільярда євро для того щоб виплатити їм заробітну плату.

4. Україна. Для державної підтримки малого підприємництва в умовах пандемії COVID-19 існує програма «Доступні кредити 5-7-9». Значимість цієї програми для підприємців полягає в тому що вони можуть звернутися до банку з проханням видати їм кредит під ринкові відсотки, але держава повинна буде компенсувати банку частину відсоткової ставки. Обслуговування позик може коштувати до 9% на рік. Відсоткова ставка коливається від 5 до 9 відсотків річних – все залежить від кількості робітників та розміру самого підприємства. Також, новоствореним малим підприємствам, які відтворюють не менше двох робочих місць на рік держава пропонує найвигіднішу ставку під 5 відсотків річних. Кредити під 9 відсотків річних зможуть отримати тільки підприємства, статутний капітал яких повинен бути не менше 20 млн.грн. і не більше 50 млн.грн [4].

З вищезазначеного визнаємо той факт що держави світу лише намагаються пом'якшити удар пандемії COVID-19 на бізнес та надати йому можливості для подальшого розвитку, але на жаль жодна з країн не намагається компенсувати усі втрати малому та середньому бізнесу [5].

Отже, аналіз досвіду розвинених країн свідчить, що виважена державна фінансова підтримка малого підприємництва є одною з важливих складовою формуванню фінансової політики держав світу. Допомога держави малому підприємництву під час пандемії Covid-19 сприяє поліпшенню економічної ситуації не тільки в країні, а і в регіонах. Завдяки малому та

середньому підприємництву держава сподівається на створення умов для економічного зростання, швидкі зміни в структурі економіки та вихід з економічної кризи.

Література:

1. Стан соціально-економічного розвитку України. URL: [file:///C:/Users/007/Downloads/Concensus_2020_ukr_52_Aug%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/007/Downloads/Concensus_2020_ukr_52_Aug%20(1).pdf).
2. Красота О.В., Кір'єв І.С. Особливості розвитку малого підприємництва в умовах порушення макроекономічної стабільності. Ефективна економіка. Київ, 2021. №2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua>.
3. Як уряди різних країн підтримують бізнес під час карантину? Рубрика. 2020. URL: <https://rubryka.com/article/state-support-business>.
4. Програма не досягла цілі: банки просять згорнути антикризові кредити під 5-7-9%. URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/publications/2021/08/9/676698/>.
5. Як у світі рятують малий бізнес від коронакризи? URL: https://expla.bank.gov.ua/expla/news_0166.html.

Шличкова О. С.

*«Фінанси, банківська справа та страхування», 3 курс
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник – к.е.н., доцент, професор кафедри
банківської справи та страхування Іванова Т. Г.*

КІБЕРБЕЗПЕКА В ГАЛУЗІ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

Безперечно, індустрія фінансових послуг потребує більш кваліфікованих фахівців з кібербезпеки. Усі бізнес-сектори борються з поточною нестачею навичок кібербезпеки, але фінансово-кредитні установи (ФКУ), які надають фінансові послуги, часто є основними цілями та повинні бути особливо пильними, коли мова йде про кібербезпеку. Розвиток Інтернет-банкінгу, мобільних додатків та миттєвих платежів вимагає нових технологій захисту інформації. Посилене використання нових технологій фінансовим сектором незмінно збільшує вектор атаки на фінансово-кредитні установи та вносить корективи в їх діяльність. Також, постачальники фінансових послуг, такі як банки, кредитні спілки, фінансові компанії та інвестиційні фонди, використовують персональну інформацію кожного клієнта – споживача фінансових послуг, тому особливої уваги набуває захист їх персональних даних.

У 2020 році світовий ринок фінансових послуг оцінювався приблизно в 22 трильйони доларів. Протягом 2010–2020 років деякі з найвідоміших компаній у цьому секторі мали кібератаки не один раз. Згідно зі звітом IBM про вартість злому даних, у 2020 році середня вартість втрат у фінансовому секторі становила 5,86 мільйона доларів. Ця вартість втрат від кібератак є другою після галузі охорони здоров'я та майже в півтора рази вище, ніж у державному секторі [1].

Отже, на другому місці після охорони здоров'я в ієрархії більшості атак на кібербезпеку фінансова галузь зазнає з усіх боків нападів кіберзлочинців. Паливом, на якому працює ця галузь, є конфіденційні дані, включаючи цінні ідентифікаційні дані. Регулятори уважно стежать за кіберподіями в цьому секторі та готові застосовувати все більш обтяжливі правила

та норми. Клієнти очікують безперебійного безготівкового використання Інтернету та мобільних додатків. І, як і всі галузі, фінансові послуги страждають від глобальної нестачі навичок з кібербезпеки.

Кібератаки впливають на банківський сектор наступним чином:

1. Потенційні збитки можуть сягати половини прибутку банків та ФКУ. Згідно з даними Міжнародного валютного фонду, банки втрачають від 9% до 50% прибутку внаслідок кібератак [2].

2. Шкода не обмежується рамками лише одного банку або ФКУ. Фінансовій галузі притаманні міцні взаємозв'язки між компаніями, залучення третіх сторін та партнерів, а отже шкода, завдана одній з ланок цього ланцюга може негативно відобразитися на інших учасниках бізнес процесів.

3. Знищення професійної репутації. Вдалі кібератаки на фінансовий сектор завдають гравцям ринка значної репутаційної шкоди. За даними опитування, проведеного One Poll, 86% респондентів зазначили, що вони не вестимуть бізнес з фінансовими організаціями, які не змогли протистояти хакерським атакам [2].

4. Кібератаки можуть мати фатальні наслідки для фінансового та банківського бізнесу. Кіберзлочинці атакують як великі та середні, так і малі банки та ФКУ. Причому для останніх наслідки вдалих нападів можуть стати непоправними. Особливо малі ФКУ, як правило, є легкою здобиччю для хакерів, оскільки не мають відповідних систем захисту. Отже, їх бізнес легко паралізувати та знищити.

Тому, 19 серпня 2021 року Національний банк та Кіберполіція України уклали Меморандум про співпрацю у сфері кібербезпеки та кіберзахисту. Меморандум передбачає, що Національний банк та Кіберполіція поєднуюватимуть фаховий та ресурсний потенціал для пошуку, збору та аналізу фактів вчинення кіберзлочинів та проявів кібершахрайства у банківському та фінансовому секторах України [3].

Банківський сектор України активно впроваджує технологічні інновації. Застарілі системи, заміна яких коштувала б дорого, хоча і створюють лише незручності для клієнтів, становлять значну загрозу для банків та ФКУ. Наприклад, багато фінансових установ ще не запровадили двофакторну аутентифікацію (2FA). 2FA — це додатковий рівень безпеки, який використовується, щоб переконатися, що люди, які намагаються отримати доступ до облікового запису в Інтернеті, є тими, за кого вони є. Спочатку клієнт введе своє ім'я користувача та пароль. Тоді замість того, щоб негайно отримати доступ, їм потрібно буде надати іншу інформацію. Другий фактор може походити з однієї з наступних категорій:

- Щось, що ви знаєте: це може бути персональний ідентифікаційний номер (PIN), пароль, відповіді на «секретні запитання» або певний шаблон натискання клавіші.

- Щось у вас є: як правило, користувач має щось у своєму розпорядженні, наприклад кредитну картку, смартфон або невеликий апаратний токен.

- Щось ви: ця категорія є трохи більш просунутою і може включати біометричний візерунок відбитка пальця, сканування райдужної оболонки або відбитка голосу [4].

З 2FA потенційний компроміс лише одного з цих факторів не розблокує обліковий запис. Таким чином, навіть якщо ваш пароль буде вкрадено або ваш телефон втрачено, ймовірність того, що хтось інший отримає вашу друговажну інформацію, дуже мало ймовірна. Якщо поглянути на це під іншим кутом, якщо клієнт правильно використовує 2FA, веб-сайти та програми можуть бути впевненішими в особистості користувача та розблокувати обліковий запис [4].

Для банків 2FA найчастіше використовується, коли банк надсилає тимчасовий код на мобільний телефон клієнта, який потрібен для входу в обліковий запис. У цьому випадку хакер повинен мати доступ як до облікових даних комп'ютера чи облікового запису, так і до мобільного телефону. Деякі банки не використовують 2FA для входу в обліковий запис. Найчастіше тому, що їх клієнти вважають 2FA незручною. Вразливими місцями, які використовують хакери для атак на банки та ФКУ можуть бути в комп'ютерних системах і мережах, а також у процесах і процедурах їх діяльності. Створення технічного брандмауера – це лише перша лінія захисту.

Дослідження показують, що найслабшою ланкою кібербезпеки є поведінка людини. Соціальна інженерія є улюбленим інструментом для кіберзлочинців. Фішингові електронні листи вже протягом десятиліть відкривають можливість завантажувати шкідливе програмне забезпечення. Соціальні медіа-платформи все частіше використовуються як інструменти вибору для кіберзлочинців, які намагаються знайти інформацію, яку можна використати, щоб залучити чи залучити працівників банків та ФКУ. Після налагодження стосунків із працівником цільової організації або його експлуатації, шахраї починають чинити тиск, щоб зібрати облікові дані чи іншу конфіденційну інформацію, щоб дозволити встановлення шкідливого програмного забезпечення [5].

Навчання співробітників є важливим аспектом підвищення фінансової кібербезпеки установ, але основний захист від загроз виконують рішення з безпеки, що впроваджені в корпоративній мережі банків та ФКУ. Однак деякі установи недооцінюють значення кібербезпеки для свого бізнесу та вирішують інвестувати в інші аспекти, оскільки на перший погляд може здатися, що витрати на потужну інфраструктуру захисту перевищують вигоди. Але, якщо банк та ФКУ мають слабкий захист, кіберзлочинці можуть отримати доступ до їх конфіденційних даних та особистої інформації про клієнтів.

Ще однією з поширених помилок є те, що банки та ФКУ переоцінюють власну систему кібербезпеки. Незважаючи на те, що вони використовують якісні рішення, нерегулярне оновлення операційної системи та усього програмного забезпечення може поставити під загрозу безпеку діяльності конкретного банку та ФКУ. Важливість цього кроку не слід недооцінювати, враховуючи масштаби збитків, які було завдано програмою-вимагачем WannaCryptor, також відомою як WannaCry, яка поширювалась на неоновлених пристроях [5].

Отже, незважаючи на те, що банки та ФКУ залишаються прибутковими цілями для кіберзлочинців, існує достатня кількість сучасних рішень та інструментів, які дозволяють вчасно виявляти підозрілі процеси в мережі та негайно реагувати на інциденти. Однак для побудови достатньо потужних захисних механізмів банкам та ФКУ потрібно застосовувати збалансований підхід, який полягає у поєднанні навчання працівників та використання потужних технологічних рішень з безпеки.

Література:

1. Steven Bowcut. Cybersecurity in the financial services industry Cybersecurity club 2021. URL: <https://cybersecurityguide.org/industries/financial/>
2. Чому кібербезпека надзвичайно важлива для фінансових установ. URL: <https://www.klikolutions.com.ua/great-info/how-the-financial-industry-is-vulnerable-to-cyber-attacks/>

3. Кібербезпека та кіберзахист у фінансовій сфері: НБУ та Кіберполіція уклали Меморандум про співпрацю. URL: <http://www.visnuk.com.ua/uk/news/100026474-kiberbezpeka-ta-kiberzakhist-u-finansoviy-sferi-nbu-ta-kiberpolitsiya-uklali-memorandum-pro-spivpratsyu>

4. Що таке двофакторна аутентифікація (2FA)? URL: <https://authy.com/what-is-2fa/>
Ризики для фінансової кібербезпеки: як компаніям з ними впоратися. URL: <https://eset.ua/ua/blog/view/109/riski-dlya-finansovoy-kiberbezopasnosti-kak-kompaniyam-s-nimi-spravitsya>